

**Hallituksen esitys Eduskunnalle yliopistolaiksi
ja laiksi yliopistolain voimaannosta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi yliopistolaki, joka korvaisi nykyisin voimassa olevat opetusministeriön toimialaan kuuluvista yliopistoista ja muista korkeakouluista annetut 20 lakia. Laki ei koskisi ammattikorkeakouluja eikä myöskään puolustusministeriön toimialaan kuuluvaa maanpuolustuskorkeakoulua. Lain voimaannosta ehdotetaan annettavaksi erillinen laki.

Yliopistolalla säädettäisiin tutkimuksesta ja opetuksesta, hallinnosta, opiskelijoista sekä muutoksenhausta. Hallinnosta säädettäisiin siten, että yliopistot ja korkeakoulut voisivat nykyistä merkittävästi suuremmassa laajuudessa itse päättää hallintonsa rakenteesta. Lain mukaan jokaisessa yliopistossa ja korkeakoulussa olisi kuitenkin edelleen hallitus. Tutkimuksen ja opetuksen hallintoa varten olisi nykyiseen tapaan tiedekuntia tai muita yksiköitä, joita ei kuitenkaan enää

perustettaisi lainsäädäntöteitse, vaan niistä päättäisi yliopisto itse. Sekä hallitukseen että muihin yliopiston monijäsenisiin hallintoelimiin kuuluisi professoreiden sekä muiden opettajien ja tutkijoiden, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden edustajia kuten nykyäänkin. Lisäksi jäsenenä voisi olla henkilöitä, jotka eivät kuulu yliopiston henkilökuntaan eivätkä opiskelijoihin.

Rehtorin valitsisi nykyiseen tapaan yliopisto itse. Rehtoriksi voitaisiin kuitenkin valita myös asianomaisen yliopiston ulkopuolinen, säädetyt kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö.

Yliopistolaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 1998. Sen voimaannosta annettava laki sen sijaan on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	3
1. Historia ja nykytila	3
1.1. Korkeakoulujen perustaminen ja muutokset nykytilaan tultaessa	3
1.2. Nykytila	3
1.3. Korkeakoulujen itsehallinto	8
1.4. Nykytilan arviointi	9
2. Korkeakouluja koskeva lainsäädäntö muissa pohjoismaissa	9
3. Esityksen tavoitteet ja keskeinen sisältö	11
3.1. Tavoitteet	11
3.2. Keskeiset ehdotukset	12
4. Esityksen vaikutukset	14
4.1. Taloudelliset vaikutukset	14
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	14
5. Asian valmistelu	14
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	15
1. Lakiehdotusten perustelut	15
1.1. Yliopistolaki	15
1.2. Laki yliopistolain voimaannpanosta	24
2. Tarkemmat säännökset	25
3. Voimaantulo	25
4. Säättämisjärjestys	25
LAKIEHDOTUKSET	
1. Yliopistolaki	26
2. Laki yliopistolain voimaannpanosta	33

YLEISPERUSTELUT

1. Historia ja nykytila

1.1. Korkeakoulujen perustaminen ja muutokset nykytilaan tultaessa

Suomen ensimmäinen yliopisto, Turun Akademia, perustettiin vuonna 1640. Turun palossa vuonna 1827 yliopistorakennukset tuhoutuivat. Tämän jälkeen yliopisto siirrettiin Helsinkiin, josta oli tullut Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupunki. Yliopiston toiminta Helsingissä alkoi vuonna 1828.

Helsingin yliopisto oli Suomen ainoa korkeakoulu vuoteen 1908, jolloin 50 vuotta vanha Teknillinen opisto muutettiin Teknilliseksi korkeakouluksi. Turkuun perustettiin ruotsinkielinen yliopisto, Åbo Akademi, vuonna 1917 ja suomenkielinen Turun yliopisto vuonna 1920.

Sittemmin syntyi useita, erikoiskorkeakouluja: 1920-luvulla Helsinkiin perustettiin sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen kauppakorkeakoulu ja Turkuun ruotsinkielinen kauppakorkeakoulu, joka 1970-luvulla yhdistettiin Åbo Akademihin. Helsinkiin perustettiin 1940-luvulla Eläinlääketieteellinen korkeakoulu, joka yhdistettiin Helsingin yliopistoon 1 päivästä elokuuta 1995, ja Turkuun 1950-luvulla suomenkielinen kauppa- ja teknillistieteellistä koulutusta järjestäviä yksiköitä lisättiin edelleen, kun perustettiin Tampereen teknillinen korkeakoulu ja Vaasan kauppakorkeakoulu, nytemmin Vaasan yliopisto.

Myös yhteiskuntatieteellisellä ja kasvatustieteellisellä alalla on ollut erikoiskorkeakouluja. Jyväskylän opettajaseminaari muutettiin vuonna 1934 Kasvatustieteelliseksi korkeakouluksi ja laajennettiin 1960-luvulla Jyväskylän yliopistoksi. Yhteiskunnallinen korkeakoulu, joka oli aloittanut toimintansa 1930-luvulla, siirtyi 1960-luvulla Helsingistä Tampereelle ja muutettiin Tampereen yliopistoksi.

Oulun yliopiston perustaminen 1950-luvun loppupuolella aloitti varsinaisesti korkeakoulujen toisen laajentamisvaiheen, jossa aluepolitiikka korostui vahvasti. 1960- ja 1970-luvuilla perustettiin Joensuun, Kuopion ja Lapin korkeakoulut, nytemmin yliopistot, sekä Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu.

Ylintä musiikin, taideteollisuuden sekä teatteri- ja tanssialan opetusta antavat oppilaitokset on kehitetty korkeakouluiksi 1960- ja 1970-luvuilla. Nämä ovat Sibelius-Akatemia, Taideteollinen korkeakoulu ja Teatteri- ja tanssialan korkeakoulu. Myös kuvataiteen ylintä opetusta antavasta Kuvataideakatemiasta tuli korkeakoulu vuonna 1993.

Useat yliopistoista ja korkeakouluista ovat alunperin olleet yksityisiä. Korkeakoululaitoksen nopea kasvu aiheutti muutoksia korkeakoulujen taloudellis-hallinnolliseen asemaan sekä sisäiseen hallintoon. Aikaisemmin yksityisten ylläpitämät ja valtionavun turvin toimineet korkeakoulut siirtyivät valtion omistukseen. Tampereen ja Turun yliopistot sekä Helsingin kauppakorkeakoulu on valtiollistettu vuonna 1974, Svenska handelshögskolan vuonna 1975, Turun kauppa- ja Vaasan korkeakoulu vuonna 1977, Teatterikorkeakoulu vuonna 1979, Sibelius-Akatemia vuonna 1980, Åbo Akademi vuonna 1981 ja Kuvataideakatemia vuonna 1985.

1.2. Nykytila

Korkeakouluja koskeva lainsäädäntö

Hallitusmuodon 13 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykujensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Pykälän 3 momentin mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Hallitusmuodon 77 §:n 1 momentin mukaan Helsingin yliopistolle pysytetään itsehallinto-oikeus. Saman pykälän 2 momentin mukaan uusia säännöksiä yliopiston järjestysmuodon perusteista annetaan lailla, mutta tarkemmat yliopistoa koskevat säännökset asetuksella, sitten kun kummassakin tapauksessa sen konsistori on antanut asiasta lausuntonsa.

Jokaisesta yliopistosta ja korkeakoulusta on annettu oma laki ja asetus. Nämä ovat:

1) laki ja asetus Helsingin yliopistosta (854/1991 ja 1241/1991) sekä laki ja asetus

Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan -nimisestä yksiköstä (6/1984 ja 1738/1991);

2) laki ja asetus Joensuun yliopistosta (128/1983 ja 892/1993);

3) laki ja asetus Jyväskylän yliopistosta (899/1980 ja 856/1988);

4) laki ja asetus Kuopion yliopistosta (129/1983 ja 857/1988);

5) laki ja asetus Lapin yliopistosta (1202/1990 ja 1290/1991);

6) laki ja asetus Oulun yliopistosta (1033/1983 ja 1166/1994);

7) laki ja asetus Tampereen yliopistosta (445/1973 ja 1085/1995);

8) laki ja asetus Turun yliopistosta (1030/1973 ja 1274/1992);

9) laki ja asetus Vaasan yliopistosta (1357/1990 ja 1291/1991);

10) laki Åbo Akademi -nimisestä yliopistosta (1057/1980) ja asetus Åbo akademista (1288/1991);

11) laki ja asetus Lappeenrannan teknillisestä korkeakoulusta (686/1985 ja 947/1994);

12) laki ja asetus Tampereen teknillisestä korkeakoulusta (685/1985 ja 1275/1992);

13) laki ja asetus Teknillisestä korkeakoulusta (684/1985 ja 1420/1995);

14) laki ja asetus Helsingin kauppakorkeakoulusta (1032/1973 ja 913/1996);

15) laki Svenska handelshögskolan -nimisestä korkeakoulusta (582/1974) ja asetus (707/1996);

16) laki ja asetus Turun kauppakorkeakoulusta (707/1976 ja 1065/1995);

17) laki ja asetus kuvataideakatemiasta (175/1985 ja 496/1985);

18) laki ja asetus Sibelius-Akatemiasta (1068/1979 ja 894/1993);

19) laki ja asetus taideteollisesta korkeakoulusta (52/1973 ja 833/1995); ja

20) laki ja asetus teatterikorkeakoulusta (87/1979 ja 518/1992).

Yliopistoista ja korkeakouluista annetuissa laeissa säädetään yleisluontoisesti yliopiston tai korkeakoulun tehtävistä. Tehtäviä ovat vapaan tutkimuksen ja tieteellisen sivistyksen edistäminen sekä siihen perustuvan ylimmän opetuksen antaminen. Useimmissa laeissa säädetään myös, että yliopiston tai korkeakoulun on pyrittävä kehittämään opiskelijoita kykeneviksi palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa.

Laeissa säädetään kunkin yliopiston tai korkeakoulun kotipaikka ja se, että toimintaa

voidaan sijoittaa muille paikkakunnille, yliopistojen tiedekunnat, yliopistoon tai korkeakouluun kuuluvat henkilöryhmät, mahdollisuus valita vaaleilla monijäsenisten hallintoelinten jäsenet, ylioppilaskunnan mahdollisuus valita hallintoelimiin opiskelijoita edustavat jäsenet sekä mahdollisuus ottaa ulkopuolisia henkilöitä erillisen laitoksen hallintoelimeen. Lisäksi säädetään virka- ja opetuskielistä, virkoihin vaadittavasta kielitaidosta, oikeudesta ottaa vastaan lahjoitus- ja testamenttivaroja sekä näillä varoilla perustettuihin virkoihin kuuluvista oikeuksista ja velvollisuuksista. Laeissa on myös säädetty opettajankoulutusyksikkönä toimivasta tiedekunnasta sekä eräistä tutkimuslaitoksista. Helsingin yliopistosta annetussa laissa on hallitusmuodon 77 §:n 2 momentista johtuen varsin yksityiskohtaiset säännökset.

Korkeakoulujen kehittämisestä annetussa laissa (1052/1986) säädetään korkeakoululaitoksen tehtävistä, määrärahojen korottamisesta ja kohdentamisesta sekä kehittämissuunnitelmasta ja sen sisällöstä.

Yliopistoista ja korkeakouluista annetuissa asetuksissa säädetään pääasiassa hallinnon järjestämisestä varsin seikkaperäisesti. Osaan hallintoasetuksista sisältyy myös tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä, henkilöstöä ja opiskelijoita koskevia säännöksiä.

Korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämistä on annettu laki ja asetus (856 ja 1581/1991), jotka samoin kuin asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä (309/1993) koskevat kaikkia yliopistoja ja korkeakouluja. Asetus eräiden korkeakoulujen opetuksesta ja opiskelijoista (1292/1991) koskee viittätoista yliopistoa ja korkeakoulua.

Yliopistojen ja korkeakoulujen organisaatiosta sekä tutkimus- ja opetusaloista säädetään sekä laeissa että asetuksissa. Yliopistoista annetuissa laeissa säädetään, mitä tiedekuntia eri yliopistoissa on. Muista korkeakouluista annetuissa asetuksissa säädetään, mitä osastoja tai laitoksia korkeakoulussa on. Eri tieteen- ja taiteenalojen tutkinnoista annetuissa asetuksissa säädetään, missä korkeakouluissa minkin alan tutkintoja voidaan suorittaa. Samoihin asetuksiin sisältyvät myös tutkintoihin kuuluvia opintoja koskevat säännökset. Yliopistojen ja korkeakoulujen hallinnosta säädetään niistä annetuissa asetuksissa, Helsingin yliopiston hallinnosta kuitenkin pääosin laissa.

Organisaatio ja toiminta

Yliopistoissa ja korkeakouluissa on hallitus lukuun ottamatta Helsingin yliopistoa, jonka vastaavasta hallintoelimestä käytetään nimitystä konsistori. Hallitus päättää merkittävimmistä asioista, kuten toiminnan kehittämisestä, toiminta- ja taloussuunnitelmista sekä johtosäännöistä ja muista vastaavista määräyksistä. Hallituksen kuuluvat rehtori puheenjohtajana, yleensä myös vararehtorit sekä säädetty määrä muita jäseniä opettajien ja tutkijoiden, muun henkilökunnan sekä opiskelijoiden keskuudesta. Hallituksen toimikausi on yleensä kolme vuotta.

Rehtorilla on yleistoimivalta; hänen hoidettavikseen kuuluvat asiat, joita ei ole säädetty eikä määrätty muun hallintoelimen tai virkamiehen hoidettaviksi. Rehtorin valitsee yleensä vaalikollegio kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Rehtori valitaan kunkin yliopiston tai korkeakoulun professorikunnan joukosta. Sibelius-Akatemian ja Taideteollisen korkeakoulun rehtoriksi voidaan valita myös yliasistentti tai lehtori ja Teatterikorkeakoulun ja Kuvataideakatemian rehtoriksi muukin vakinaisen opettaja.

Yliopistot, joissa on edustettuina useita tieteenaloja, jakaantuvat tiedekunniksi, joista säädetään laeissa. Tiedekunnan hallintoa hoitavat tiedekuntaneuvosto ja tiedekunnan dekaani. Henkilökunnan eri ryhmät ja opiskelijat valitsevat säädetty määrät edustajia tiedekuntaneuvostoon. Tiedekuntaneuvosto valitsee dekaanin ja varadekaanin professorien ja apulaisprofessorien joukosta. Neuvostot käyttävät päätösvaltaa tiedekunnille kuuluvissa merkittävimmissä asioissa. Niiden tehtävistä säädetään asetuksilla. Dekaanin johtaa ja valvoo tiedekunnan toimintaa, käsittelee ja ratkaisee tiedekunnalle kuuluvat asiat, joista ei toisin säädetä tai sisäisesti määrätä, ja toimii neuvoston puheenjohtajana.

Yhden tieteenalan korkeakoulut ja taidekorkeakoulut jakaantuvat osastoiksi tai laitoksiksi. Niihin valitaan osastoneuvostot tai laitosneuvostot, joiden kokoonpanosta säädetään vastaavasti kuin tiedekuntaneuvostojen kokoonpanosta. Osaston tai laitoksen johtaja valitaan samoin kuin dekaani, ja hänellä on vastaavanlainen toimivalta kuin dekaanilla.

Tiedekunnat tai osastot voivat jakaantua laitoksiin. Näiden niin sanottujen ainelaitosten hallinnosta yliopistot ja korkeakoulut päättävät pääasiassa itse. Yliopistoissa ja korkeakouluissa voi olla myös erillisiä laitoksia, jotka eivät kuulu tiedekuntiin, osastoihin eivätkä ainelaitoksiin. Näiden laitosten hallintoelimiin voi kuulua myös jäseniä, jotka eivät ole yliopiston tai korkeakoulun palveluksessa eivätkä sen opiskelijoita.

Vuoden 1995 lopussa yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskeli runsaat 135 000 opiskelijaa yhteensä 20 koulutusallalla. Heistä oli alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa suorittavia noin 116 300 ja jatko-opiskelijoita runsaat 15 900. Muut suorittivat muita tutkintoja, esimerkiksi ammatillisia jatkotutkintoja. Lisäksi oli täydennyskoulutuksessa yhteensä noin 99 600 opiskelijaa ja avoimessa yliopisto-opetuksessa noin 72 900 opiskelijaa.

Valtioneuvoston 21 päivänä joulukuuta 1995 hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen vuosia 1995—2000 koskevan kehittämissuunnitelman mukaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutustarjonta suunnitellaan niin, että pitemmällä aikavälillä pääsy korkeakoulutasoihin opintoihin voidaan tarjota 60—65 %:lle ikäluokasta. Tämä merkitsee sitä, että täydessä laajuudessaan ammattikorkeakouluissa olisi 24 000 ja yliopistoissa 15 000 aloituspaikkaa korkeakoulutasoiset opinnot aloittaville nuorille. Tämän lisäksi koulutustarjontaa on suunniteltu työelämän muutokseen vastaavaan uudelleen koulutukseen tai muuhun aikuisten koulutukseen yliopistoissa 5 000 ja ammattikorkeakouluissa 10 000 aloituspaikkaa.

Päätöimistä opetushenkilökuntaa yliopistoissa ja korkeakouluissa oli vuoden 1995 lopussa laskennallisesti yhteensä 7 552. Muuta kokopäiväistä henkilökuntaa oli vuoden 1995 lopussa laskennallisesti yhteensä 15 791, joista budjettivaroin palkattua kokopäiväistä henkilökuntaa yhteensä runsaat 8 300 ja loput maksullisen palvelutoiminnan, Suomen Akatemian ja työministeriön rahoituksella sekä muista rahoituslähteistä palkattuna.

Vuoden 1995 valtion talousarviossa yliopistojen ja korkeakoulujen menot olivat yhteensä 5,123 miljardia markkaa.

Opiskelijat vuonna 1995 korkeakouluittain

	Opiskelijat	Ylempiä korkeakoulu-tutkintoja suorittavat	Alempia korkeakoulu-tutkintoja suorittavat	Jatko-opiskelijat	Muita tutkintoja suorittavat
Yhteensä	135 121	111 470	4 857	15 927	2 867
Helsingin yliopisto	32 489	26 554	1 712	3 405	818
Jyväskylän yliopisto	10 270	8 692	252	1 091	235
Oulun yliopisto	11 608	9 446	238	1 584	340
Joensuun yliopisto	5 779	5 127	156	482	14
Kuopion yliopisto	4 038	2 700	323	627	388
Turun yliopisto	12 398	10 129	366	1 492	411
Tampereen yliopisto	12 685	9 846	964	1 409	466
Åbo Akademi	5 387	4 405	276	658	48
Vaasan yliopisto	3 186	2 832		354	
Lapin yliopisto	2 412	2 099	112	201	
Teknillinen korkeakoulu	12 535	10 271		2 264	
Tampereen teknillinen korkeakoulu	7 416	6 400		1 016	
Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu	3 439	3 089		350	
Helsingin kauppakorkeakoulu	3 846	3 423		423	
Svenska handelshögskolan	2 147	2 044		103	
Turun kauppakorkeakoulu	1 965	1 707		258	
Taideteollinen korkeakoulu	1 496	949	355	121	71
Sibeliuksen Akatemia	1 472	1 388		59	25
Teatterikorkeakoulu	324	280		30	14
Kuvataideakatemia	229	89	103		37

Opettajat yliopistoittain 1995

	Yhteensä	Professo- rit	Apu- laispro- fessorit	Yli- assisten- tit	Assis- tentit	Leh- torit	Päätoimi- set tun- tiopettajat	Lasken- nallinen tuntiopetus
Yhteensä	7552	1178	845	623	1772	1908	341	885
Helsingin yliopisto	1732	288	193	102	530	368	92	159
Jyväskylän yliopisto	540	67	67	49	114	186	11	46
Oulun yliopisto	820	123	90	72	233	195	41	66
Joensuun yliopisto	366	41	51	41	46	120	27	40
Kuopion yliopisto	318	59	34	37	67	62	17	42
Turun yliopisto	729	113	104	53	203	215	12	29
Tampereen yliopisto	591	85	70	38	89	201	40	68
Åbo Akademi	326	62	29	27	69	76	27	36
Vaasan yliopisto	137	23	15	14	25	38	11	11
Lapin yliopisto	121	26	12	7	22	37	7	10
Teknillinen korkeakoulu	531	115	58	68	155	41	8	86
Tampereen teknillinen korkeakoulu	296	51	43	37	73	38	2	52
Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu	185	29	15	19	57	36	9	20
Helsingin kauppakorkeakoulu	165	29	14	18	32	50	4	18
Svenska handelshögskolan	107	15	16	22	21	25	1	7
Turun kauppakorkeakoulu	89	13	12	15	18	25	1	5
Taideteollinen korkeakoulu	142	9	15	2	10	33	7	66
Sibelius-Akatemia	270	18	6	2	4	131	22	87
Teatteri- korkeakoulu	67	8	1	.	4	24	2	28
Kuvataideakatemia	20	4	.	.	.	7	.	9

Korkeakoulujen toiminnan ohjaus on kehittynyt viime vuosien tulossopimusten ja niihin sisältyvien tavoitteiden avulla tapahtuvaksi ohjaamiseksi. Uusi ohjaustapa perustuu riittävään tietoon toiminnan edellytyksistä ja mahdollisuuksista, tavoitteiden asettamiseen tältä pohjalta sekä tavoitteiden toteutumisen seurantaan ja arviointiin. Toiminnan laatua ja taloudellisuutta on pyritty arvioimaan sekä itsearvioinnilla että ulkopuolisia asiantuntijaryhmiä käyttäen. Arviointi voi kohdistua laadullisten ja määrällisten tulosten arviointiin, toimintaprosessien ja johtamisen arviointiin sekä yhteiskuntasuhteiden arviointiin. Korkeakoulujen toiminnan laadun varmistamiseksi on Suomen Akatemia järjestänyt tutkimuksen arviointia 1980-luvun puolivälistä alkaen. Korkeakouluneuvosto on 1990-luvun alkupuolelta lähtien laatinut korkeakoulujen alakohtaisia arviointeja tutkintojen kehittämiseksi ja korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen edistämiseksi, tehnyt ehdotukset koulutuksen huippuyksiköistä ja kehittänyt tuloksellisuuskriteereitä. Näiden lisäksi korkeakoulut ovat itse organisoineet ja rahoittaneet eräitä tiedekuntien arviointeja.

Vuoden 1996 alusta on opetusministeriön yhteyteen perustettu korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen toiminnan arviointia varten korkeakoulujen arviointineuvosto, josta säädetään siitä annetulla asetuksella (1320/1995). Arviointineuvoston tarkoituksena on saattaa korkeakoulujen arviointi kiinteäksi osaksi niiden toiminnan kehittämistä ja toiminnan laadun varmistamista sekä lisätä korkeakoulujen toiminnan arvioinnin asiantuntemusta maassamme. Korkeakoulujen toiminnan arviointi on siihen saakka ollut ministeriön toimintaa. Arviointien riippumattomuuden takaamiseksi on katsottu tarkoituksenmukaiseksi irrottaa korkeakouluja tukeva arviointitoiminta välittömästi ministeriön toiminnasta.

Korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävänä on avustaa korkeakouluja ja opetusministeriötä korkeakoulujen arviointia koskevissa asioissa, järjestää korkeakoulujen toimintaan sekä korkeakoulupolitiikkaan liittyviä arviointeja, tehdä korkeakoulujen arviointia ja sen kehittämistä koskevia aloitteita, huolehtia arviointia koskevasta kansainvälisestä yhteistyöstä sekä edistää korkeakoulujen arviointia koskevaa tutkimusta.

Arviointineuvosto on arviointeja organisoiva elin, joka itse ei tee arviointeja. Neu-

vosto toimii korkeakoulujen toimintaa tukevana ja arviointikysymyksissä opetusministeriölle neuvoa antavana elimenä. Suomen akatemia vastaa varsinaisen tutkimuksen arvioinnista ja tieteenalakohtaisen arvioinnin järjestämisestä.

1.3. Korkeakoulujen itsehallinto

Helsingin yliopistoa koskevia hallitusmuodon säännöksiä on selostettu edellä alajakson 1.2 alussa. Muista yliopistoista ja korkeakouluista annetuissa laeissa on seuraavanlaiset säännökset:

1) yliopisto tai korkeakoulu on opetusministeriön alainen,

2) sisäisissä asioissaan yliopistolla tai korkeakoululla on itsehallinto siten kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään ja

3) yliopistolle tai korkeakoululle on yksinomaan sitä koskevaa lakia tai asetusta valmisteltaessa varattava tilaisuus antaa asiasta lausuntonsa.

Äbo Akademi -nimisestä yliopistosta annetun lain mukaan akatemialla on kuitenkin itsehallinto siten kuin kyseisessä laissa säädetään.

Kussakin yliopistossa ja korkeakoulussa harjoitettavan tutkimuksen sisältöalueet määrittyvät sen mukaan, minkä alojen tutkintoja siellä suoritetaan ja minkä alojen opetus- ja tutkimusvirkoja siellä on. Virkojen perustaminen ja lakkauttaminen sekä viran alan määrääminen ovat nykyään yliopistojen ja korkeakoulujen sisäisiä asioita. Tutkimuksen suuntautumista ei ohjata korkeakoulun ulkopuolelta.

Yliopistot ja korkeakoulut täyttävät itse virkansa lukuun ottamatta professorin virkoja, jotka täyttää tasavallan presidentti. Useimmissa yliopistoissa ja korkeakouluissa tasavallan presidentti nimittää myös hallintojohtajan. Professorin virka täytetään yliopiston tai korkeakoulun tekemän virkaehdotuksen nojalla. Virkaehdotukseen pannaan kolme vahvistettujen perusteiden mukaan ansiokkainta hakijaa. Virkaan voidaan nimittää vain joku ehdollepannuista. Nimittävä viranomais ei sen sijaan ole sidottu ehdollepanojärjestykseen.

Yliopistot ja korkeakoulut päättävät itse opetuksensa määrästä ja sisällöstä. Yliopistot ja korkeakoulut laativat tutkintoja ja opetusta koskevat sisäiset määräyksensä sekä opetusohjelmansa ja opetussuunnitelmansa. Yli-

opistot ja korkeakoulut päättävät itse myös tutkintojensa sisällöstä. Opintosuoritusten arvostelua ei ole mahdollista saattaa tutkittavaksi yliopiston tai korkeakoulun ulkopuolelle. Yliopistot ja korkeakoulut myös ottavat itse opiskelijansa. Helsingin yliopiston osalta tästä on säädetty lailla ja muiden korkeakoulujen osalta asetuksella. Säännökset eivät estä johonkin tiettyyn koulutukseen hakevien yhteisvalintaa eri korkeakouluihin.

Yliopistojen ja korkeakoulujen autonomian suurin merkitys on tutkimuksen ja opetuksen vapaudessa, joka on taattu hallitusmuodon 1 päivänä elokuuta 1995 voimaan tulleen uuden 13 §:n 3 momentin säännöksellä, jonka mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Helsingin yliopiston autonomiaa on lisäksi korostettu hallitusmuodon 77 §:n säännöksillä.

1.4. Nykytilan arviointi

Yliopistoista ja korkeakouluista annetut lait ovat suppeita ja samansisältöisiä lukuun ottamatta Helsingin yliopistosta annettua lakia. Koska hallitusmuodon 77 §:n mukaan Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteista säädetään lailla, Helsingin yliopistosta annettu laki sisältää useita säännöksiä sellaisista asioista, joista muiden korkeakoulujen osalta on säädetty asetuksella. Myös Åbo Akademi -nimisestä yliopistosta annetussa laissa on säädetty eräistä järjestelyistä, jotka ovat erilaisia kuin muissa yliopistoissa.

Korkeakoulukohtaisten säädösten yksityiskohtaiset säännökset rajoittavat mahdollisuuksia hallinnon ja toiminnan kehittämiseen. Myös se, että jotkut asiat joudutaan käsittelemään useissa kollegiaalisissa elimissä hidastaa ja jäykistää päätöksentekoa. Korkeakoulujen yksityiskohtaista säädös- ja normiohjausta on viime vuosina purettu. Yli puolessa yliopistoista ja korkeakouluista ovat voimassa uudet hallintoasetukset, joissa säännösten määrää on voimakkaasti vähennetty ja yhdenmukaistettu. Samalla on toisaalta siirretty päätösvaltaa korkeakouluille ja toisaalta kevennetty niiden sisäistä päätöksentekojärjestelmää. Lisäksi kaikkia yliopistoja ja korkeakouluja koskevia säännöksiä, kuten professorin virkojen täyttöä ja opetusta ja opiskelijoita koskevia säännöksiä, on koottu yhteisiin säädöksiin.

Yliopistojen ja korkeakoulujen keskinäinen yhteistyö on viime vuosina lisääntynyt. Se ei

kuitenkaan aina ole riittävän tehokasta samoillakaan koulutusaloilla toimivien tai maantieteellisesti lähekkäin sijaitsevien yliopistojen ja korkeakoulujen kesken. Yhteistyön vaikeudet saattavat osittain johtua hajanaisesta lainsäädännöstä ja koordinaation puutteesta. Nykyinen lainsäädäntö ei sisällä säännöksiä yliopistojen ja korkeakoulujen keskinäisestä yhteistyöstä.

Yhteistyötä korkeakoulun ulkopuolisen yhteiskunnan kanssa on vaikeuttanut se, että nykyisen lainsäädännön mukaan vain erillisten laitosten hallintoelimiin voi kuulua yliopiston tai korkeakoulun ulkopuolisia jäseniä. Eräissä yliopistoissa ja korkeakouluissa on niiden sekä elinkeinoelämän ja julkisen vallan välistä yhteistyötä pyritty kehittämään perustamalla neuvottelukuntia, joilla ei ole päätösvaltaa, mutta jotka voivat antaa lausuntoja ja tehdä aloitteita periaatteellisesti tärkeissä asioissa.

2. Korkeakouluja koskeva lainsäädäntö muissa pohjoismaissa

Norja

Norjassa on vuonna 1995 annettu uusi yliopistolaki (lov om universiteter og høyskoler 22/12.5.1995). Laki, joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1996, koskee neljän yliopiston ja kymmenen tiedekorkeakoulun lisäksi 26 valtion korkeakoulua. Uudella lailla korvattiin vuodelta 1989 oleva yliopistolaki, joka koski ainoastaan yliopistoja ja tiedekorkeakouluja ja oli ensimmäinen yhteinen laki.

Yliopistoa tai korkeakoulua johtaa hallitus ja yliopisto- tai korkeakouluneuvosto. Hallitus on ylin varsinainen hallintoelin ja vastaa yliopiston tai korkeakoulun toiminnasta. Hallituksella on lain mukaan yleinen toimivalta. Hallitus voi kuitenkin siirtää toimivaltansa rehtorille ja muille hallintoelimille. Hallitukseen kuuluu 9, 11 tai 13 jäsentä seuraavasti: rehtori, vararehtori, 2—4 opetus- ja tutkimushenkilökunnan edustajaa, 1—3 teknisen ja hallinnollisen henkilökunnan edustajaa, 2—4 ulkopuolista jäsentä. Opetus- ja tutkimushenkilökunnan edustajien tulee yksin tai yhdessä opiskelijajäsenten kanssa muodostaa hallituksen enemmistö. Ministeriö nimeää ulkopuoliset jäsenet yliopisto- tai korkeakouluneuvoston ja lääninkäräjien (fylketinget)

ehdottamista ehdokkaista. Yliopisto- tai korkeakouluneuvosto on lähinnä hallituksen neuvoa-antava elin laajakantoisissa ja periaatteellisesti tärkeissä asioissa. Neuvostoon kuuluu opetus- ja tutkimushenkilökunnan, teknisen ja hallinnollisen henkilökunnan sekä opiskelijoiden edustajia. Neuvostossa ei ole ulkopuolisia. Lain mukaan neuvostossa tulee olla vähintään 15 jäsentä. Eri ryhmien vähimmäis- ja enimmäismäärät on mainittu laissa. Neuvoston jäsenmäärästä päättää yliopiston tai korkeakoulun hallitus.

Rehtori ja vararehtori valitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan asianomaisen yliopiston tai korkeakoulun opetus- ja tutkimusviran haltijoiden joukosta. Ministeriö antaa tarkemmat määräykset rehtorin ja vararehtorin valitsemisesta. Rehtori on hallituksen puheenjohtaja ja hänellä on kokonaisvaltainen vastuu yliopiston tai korkeakoulun toiminnasta.

Opetus- ja tutkimustoimintaa varten yliopistoissa ja korkeakouluissa tulee pääsääntön mukaan olla osastoja. Ministeriö vahvistaa osastajaon asianomaisen yliopiston tai korkeakoulun hallituksen esityksestä. Osastoa saadaan lain mukaan kutsua tiedekunnaksi. Osastoa johtaa hallitus, jossa on opetus- ja tutkimushenkilökunnan, teknisen ja hallinnollisen henkilökunnan ja opiskelijoiden edustajia. Osaston hallituksessa voi myös olla ulkopuolisia jäseniä. Yliopiston tai korkeakoulun hallitus päättää osaston hallituksen jäsenmäärästä ja tarkemmasta kokoonpanosta. Osastonjohtaja valitaan opetus- ja tutkimusviran haltijoista. Yliopiston tai korkeakoulun hallitus antaa tarkemmat määräykset osastonjohtajan valitsemisesta. Hallitus saa myös päättää, että osastonjohtajaa kutsutaan dekaaniksi.

Ruotsi

Kaikkia Ruotsin yliopistoja koskee korkeakoululaki (högskolelagen 1992:1434), joka on tullut voimaan vuoden 1993 heinäkuun alusta. Laissa säädetään sekä valtion että kuntien ylläpitämistä yliopistoista ja korkeakouluista. Tarkempia säännöksiä on korkeakouluista annetussa asetuksessa (högskoleförordning 1993:100).

Korkeakoululain mukaan korkeakoulun hallitus valvoo kaikkia korkeakoulun asioita ja vastaa sen tehtävien täyttämisestä. Hallitus päättää muun muassa korkeakoulun organisaation tärkeimmistä kysymyksistä, määrära-

haesityksistä ja vuosilityksistä, tärkeistä määräyksistä ja esityksistä sekä professorin virkojen perustamisesta.

Ruotsin hallitus valitsee osan korkeakoulun hallituksen jäsenistä. Enemmistö hallituksen jäsenistä tulee korkeakoulun ulkopuolelta. Hallituksen tulee valita korkeakoulujen hallitukseen taustaltaan sellaisia henkilöitä, että heidän toiminnallaan on merkitystä korkeakoulun koulutus- ja tutkimustehtävän kannalta. Hallitus päättää erikseen jokaisen korkeakoulun osalta, kuinka monen jäsenen tulee olla korkeakoulun opettajien ja opiskelijoiden edustajia. Opettajien edustajat valitaan korkeakoulussa toimitettavilla vaaleilla. Muilla korkeakoulun palveluksessa olevien edustajilla on läsnäolo- ja puheoikeus hallituksen kokouksissa. Heidät valitaan henkilöstön edustusta koskevan asetuksen säännöksen nojalla. Hallitukseen voi kuulua rehtorin lisäksi enintään kaksitoista jäsentä. Muut hallituksen jäsenet kuin rehtori valitaan enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Jokaisella korkeakoululla tulee olla toimintaa johtava rehtori. Ruotsin hallitus määrää rehtorin enintään kuudeksi vuodeksi kerrallaan korkeakoulun hallituksen esityksestä. Ennen esityksen tekemistä korkeakoulun hallituksen tulee pyytää esitys korkeakoulun vaalilautakunnalta. Rehtoriksi valittavan tulee olla kelpoinen professorin tai lehtorin virkaan. Rehtorin tehtäviin kuuluu muun muassa toimia hallituksen puheenjohtajana, täyttää professorin virat ja muut opettajan virat sekä määrätä dekaanit.

Tutkimusta ja tutkijankoulutusta varten tulee eduskunnan määräämissä korkeakouluissa olla tiedekuntia eri tieteenaloja varten. Tiedekunnat ja ne korkeakoulut, joissa tiedekunnat ovat, luetaan korkeakouluasetuksen liitteessä. Korkeakoulun hallituksen määräämät elimet vastaavat tiedekuntien tehtävien hoitamisesta. Tiedekunnassa voi siis olla kaksi tai useampia tiedekuntaneuvostoja, jotka jakavat tiedekunnan toiminta-alueen. Useamman tiedekunnan yhteinen tiedekuntaneuvosto voidaan perustaa vain Ruotsin hallituksen suostumuksella. Niissä korkeakouluissa, joissa on tiedekunta, tiedekuntaneuvosto vastaa myös tieteenalansa peruskoulutuksesta.

Enemmistön tiedekuntaneuvoston jäsenistä tulee olla tieteellisesti päteviä opettajia. Myös korkeakoulun opiskelijoilla on oikeus olla edustettuina tiedekuntaneuvostossa. Jä-

senet valitaan tiedekunnan vaaleilla lukuun ottamatta opiskelijoiden edustajia. Tiedekuntaneuvoston jäseniksi äänioikeutetut voivat valita sekä tiedekuntaan kuuluvia henkilöitä että muita tehtävään sopivia henkilöitä.

Jokaisessa korkeakoulussa on virantäyttölautakuntia, jotka tekevät esitykset professorin ja lehtorin virkojen täyttämiseksi. Korkeakoulu päättää itse näiden lautakuntien määrästä. Korkeakouluissa, joissa on tiedekuntia, virantäyttölautakuntia on oltava vähintään yhtä monta kuin tiedekuntia.

Tanska

Yliopistolaki (lov om universiteter m.fl. 23.12.1992/1089), joka on tullut voimaan vuoden 1993 alussa, on puitelaki, joka antaa mahdollisuudet suureen vaihteluun yliopistojen sisäisessä hallinnossa. Lain mukaan yliopistoilla on laaja itsehallinto, johon kuuluu perussääntöön vahvistaminen kunkin korkeakoulun toiminnan tarkempaa sääntelyä varten. Laki koskee yhteensä kahtatoista yliopistoa ja korkeakoulua.

Lain mukaan konsistori on korkeakoulun ylin monijäseninen hallintoelin. Se valvoo korkeakoulun tehtävien hoitoa koulutus- ja tutkimuslaitoksena ja vahvistaa pitkäjänteisen toiminnan ja kehityksen suuntaviivat. Konsistori hyväksyy korkeakoulun organisaation, mukaan luettuna tiedekunta- ja laitosrakenteen, korkeakoulun talousarvion sekä ehdotuksen statuuteiksi, joissa vahvistetaan korkeakoulun sisäisen hallinnon järjestelmä. Sillä on oikeus antaa lausuntonsa kaikista asioista, joilla on olennaista merkitystä korkeakoulun organisaatiolle ja järjestelmälle. Konsistorin kokoonpano on seuraava: rehtori esimiehenä, kaksi korkeakoulun ulkopuolelta tulevaa jäsentä, viisi korkeakoulun johtoa edustavaa jäsentä, kaksi tutkimus- ja opetushenkilökuntaa edustavaa jäsentä, kaksi teknis-hallinnollista henkilökuntaa edustavaa jäsentä ja kolme opiskelijoiden edustajaa.

Jokaista korkeakoulua johtaa rehtori, joka valitaan asianomaisen korkeakoulun professorien ja lehtorien joukosta neljäksi vuodeksi kerrallaan. Valintaa koskevat säännöt sisältyvät korkeakoulun perussääntöön. Rehtori ratkaisee kaikki asiat, jotka eivät lain mukaan kuulu muille hallintoelimille. Rehtori voi myös erityisissä tapauksissa ottaa itselleen muiden hallintoelinten tehtäviä. Kesken toimikauden voidaan valita uusi rehtori, jos

kaikki muut konsistorin jäsenet ovat siitä yksimielisiä tai jos opetusministeri erityisesti syystä niin päättää.

Korkeakouluissa, joissa on useita pääaloja, valitaan jokaiselle pääalalle tiedekuntaneuvosto. Jokaiselle pääalalle valitaan myös dekaani neljäksi vuodeksi kerrallaan. Rehtori hyväksyy dekaanin valinnan.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeinen sisältö

3.1. Tavoitteet

Ehdotetulla lailla korvattaisiin voimassa olevat tiede- ja taidekorkeakouluja koskevat erilliset lait yhdellä yliopistolalla. Lailla taataan edelleen yliopistojen ja korkeakoulujen itsehallinto sekä tutkimuksen ja opetuksen riippumattomuus. Ehdotettu laki antaisi kullekin yliopistolle nykyistä paremmat mahdollisuudet kehittää päätöksentekojärjestelmänsä sellaiseksi, että se yliopiston olemassaolon huomioon ottaen mahdollisimman hyvin palvelisi tutkimusta ja opetusta. Laissa säädettäisiin ainoastaan yliopistojen hallinnon perusrunko ja kukin yliopisto päättäisi näissä yleisissä rajoissa hallintonsa tarkemmasta organisoinnista ja hallintoelinten päätösvallasta. Tavoitteena on selkeä järjestelmä, jossa vältetään moninkertaista päätöksentekoa ja jota yliopisto voi joustavasti tarpeidensa mukaan omilla päätöksillään kehittää.

Yliopiston tuloksellinen toiminta edellyttää yhteistyötä tutkijoiden, opettajien, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden välillä. Tämän vuoksi ehdotetussa laissa edellytetään, että yliopiston kaikki henkilöryhmät saavat osallistua monijäsenisissä hallintoelimissä yliopiston päätöksentekoon. Tavoitteena on myös lisätä yliopistojen ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Tämän toteuttamiseksi ehdotetaan, että yliopiston keskeisiin hallintoelimiin voisi kuulua täysivaltaisina jäseninä ulkopuolisia tahoja edustavia henkilöitä. Rehtoriehdokkaiden piirin laajentamiseksi mahdollistettaisiin myös asianomaisen yliopiston ulkopuolisen, säädetyt kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilön, valitseminen yliopiston rehtoriksi.

Esityksen tavoitteena on myös parantaa yliopistojen välistä yhteistyötä ja selkeyttää työnjakoa. Tätä tarkoittava säännös ehdotetaan otettavaksi lakiin. Laki antaisi myös

mahdollisuuden säätää asetuksella, että kahdella tai useammalla yliopistolla on yhteinen kansleri.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Yliopistolaissa ehdotetaan säädettäväksi, että yliopistoilla on itsehallinto. Yliopistojen tehtävistä ja toimintatavasta sekä yliopistoille asetettavista tavoitteista säädettäisiin yleisluontoisesti. Korkeakoululaitoksen kehittämistä annettu laki jäisi edelleen voimaan. Hallitusmuodon 13 §:n 3 momentissa on turvattu tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Tämän periaatteen toteuttaminen edellyttää, että yliopistoilla on itsehallinto. Helsingin yliopiston osalta säädetään suoraan hallitusmuodon 77 §:n 1 momentissa, että yliopistolle pysytetään itsehallinto.

Yliopiston itsehallinnon keskeinen periaate on, että tutkimusta ja opetusta koskevat päätökset tehdään yliopiston omissa hallintoelimissä lailla ja asetuksilla annettujen säännösten puitteissa. Yliopistolla on oikeus päättää sisäiseen hallintoonsa kuuluvista asioista valtion keskushallinnon puuttumatta niihin. Tämän vuoksi hallinnosta ei enää säädettäisi yksityiskohtaisesti asetuksella, vaan ehdotetulla lailla annettaisiin yliopistolle valtuudet itse päättää hallinnostaan johdosäänöllä ja muilla määräyksillä laissa määritellyissä puitteissa. Yliopiston itsehallinnosta seuraa myös, että yliopistoille on varattava niitä koskevia lakeja ja asetuksia valmisteltaessa tilaisuus antaa asiasta lausuntansa.

Yliopistojen toiminnan ohjaus tapahtuisi nykyiseen tapaan tulossopimusten ja niihin sisältyvien tavoitteiden kautta. Ehdotetulla lailla vahvistettaisiin käytännössä jo toteutettu yliopistojen toiminnan laadun ja taloudellisuuden arviointi.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi tutkimuksen ja opetuksen vapaudesta ja opetuksen julkisuudesta. Laissa olisi myös yleisluontoisuudesta ja avoimesta korkeakouluopetuksesta. Yliopistojen opetuskielet säilyisivät ennallaan. Virkoihin vaadittavasta kielitaidosta säädettäisiin asetuksella, Åbo Akademin opettajien osalta kuitenkin laissa.

Nykyään Helsingin, Tampereen ja Turun yliopistoilla, Åbo Akademilla ja Helsingin kauppakorkeakoululla on kansleri. Laissa ehdotetaan säädettäväksi, että Helsingin yli-

opistolla ja Åbo Akademilla on edelleenkin kummallakin kansleri ja että muilla yliopistoilla voi olla kansleri, josta tarvittaessa säädetään asetuksella. Kansleri-instituutiota ei kuitenkaan voitaisi tällöin perustaa vastoin asianomaisen yliopiston tahtoa. Kansleri voisi myös olla kahden tai useamman yliopiston yhteinen. Kanslerin nimittäminen säilyisi tasavallan presidentin tehtävänä.

Lakiehdotuksen mukaan yliopistot päättäisivät itse opetus- ja tutkimushallintonsa järjestämisestä. Voimassa olevissa laeissa luetellaan monitieteisten yliopistojen tiedekunnat. Yhteen tieteenalaan pohjautuvien korkeakoulujen jakautumisesta osastoihin tai laitoksiin säädetään asetuksella. Vastaisuudessa säädettäisiin vain eri alojen tutkintoasetuksilla, minkä alojen opetusta ja tutkimusta kussakin yliopistossa on. Sen sijaan tiedekuntien ja muiden opetus- ja tutkimushallinnon yksiköiden muodostaminen kuuluisi yliopistojen omaan päätösvaltaan.

Opettajankoulutuslain (844/1971) 5 §:n mukaan opettajankoulutus järjestetään korkeakoulun kasvatustieteiden tiedekunnassa tai muussa vastaavassa yksikössä, jota laissa kutsutaan opettajankoulutusyksiköksi. Jos opettajankoulutusta järjestävän yliopiston organisaatioon vastaisuudessa ei kuuluisi kasvatustieteiden tiedekuntaa, yliopiston olisi perustettava muu yksikkö toimimaan opettajankoulutusyksikkönä.

Yliopiston ylintä päätösvaltaa käyttävä hallintoelin olisi hallitus. Hallituksen pääasialliset tehtävät säädettäisiin laissa. Hallituksen puheenjohtajana toimisi rehtori ja jäsenenä olisi professoreiden sekä muiden opettajien ja tutkijoiden, muun henkilöstön ja opiskelijoiden edustajia. Hallituksen jäsenistä vähemmän kuin puolet voisi olla samasta henkilöryhmästä. Yliopisto voisi myös päättää, että hallitukseen kuuluu jäseniä, jotka eivät ole yliopiston henkilökuntaa eivätkä opiskelijoita. Ulkopuolisia jäseniä voisi olla enintään kolmannes jäsenten kokonaismäärästä.

Yliopistoyhteisöön kuulumattoman henkilön osallistuminen päätöksentekoon keskeisessä hallintoelimestä ei ole Suomen yliopistojen perinteiden mukaista. Yliopistojen hallintoelimiin ei nykyisin yleensä kuulu yliopiston ulkopuolisten tahojen edustajia; poikkeuksena ovat erillisten laitosten hallintoelimet. Ulkopuolisia on tarvittaessa kutsuttu asiantuntijoiksi hallintoelinten kokouksiin. Eräillä yliopistoilla on ollut neuvottelukun-

tia, joissa ulkopuolisia tahoja on ollut edustettuina, mutta neuvottelukunnilla ei ole ollut päätösvaltaa. Yliopiston sekä yhteiskunnan ja kulttuuri- ja elinkeinoelämän välisen vuorovaikutuksen voidaan kuitenkin katsoa olevan tarpeellista nykyistä laajemmassa mitassa. Tarkoituksenmukaisimmin se olisi järjestettävissä ottamalla näiden edustajia mukaan yliopistojen päätöksentekoon. Jotta yliopiston itsehallinto tältäkin osin korostuisi, kukin yliopisto itse päättäisi, tuleeko hallintoelimiin ulkopuolisia jäseniä vai ei. Yliopisto päättäisi myös mahdollisten ulkopuolisten jäsenten määrän ottaen huomioon laissa säädettyä enimmäisosuuden. Ehdotuksen mukaan yliopisto kutsuisi itse ulkopuoliset jäsenet. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n Suomen korkeakoulupolitiikan arviointia koskevassa raportissa 5 päivältä heinäkuuta 1994 suositellaan ulkopuolisten ryhmien ottamista mukaan korkeakoulujen hallintoon.

Nykyään yliopistot ja korkeakoulut valitsevat rehtorin professoriensa ja joissakin korkeakouluissa myös eräiden muiden opettajien joukosta. Toimikautenaan rehtori on vapaa omaan virkaansa kuuluvien tehtävien hoitamisesta. Yliopistolaissa säädettäisiin, että yliopisto edelleen valitsisi rehtorin itse. Nykyisestä poiketen rehtoriksi voitaisiin valita myös rehtorin kelpoisuusvaatimukset täyttävä asianomaisen yliopiston ulkopuolinen henkilö. Rehtorin toimikausi pidennettäisiin viiteen vuoteen, millä halutaan lisätä mahdollisuuksia yliopiston tehokkaampaan johtamiseen. Korkeakoulujen rehtorien toimikauteen kiinnitettiin huomiota myös edellä mainitussa OECD:n Suomen korkeakoulupolitiikan arviointia koskevassa raportissa. Arvioinnin suorittajat pitivät rehtorien nykyistä kolmen tai neljän vuoden toimikautta liian lyhyenä ja suosittelivat toimikauden pidentämistä tiedon ja johtamistaidon jatkuvuuden varmistamiseksi.

Tiedekunnassa tai muussa vastaavassa yksikössä olisi opetus- ja tutkimushallinnon hoitamista varten monijäseninen hallintoelin, jossa olisivat edustettuina samat henkilöryhmät kuin hallituksessa. Myös tässä hallintoelimessä voisi olla jäsenenä yliopiston ulkopuolisia henkilöitä enintään kolmannes. Tiedekuntaa tai muuta yksikköä johtaisi dekaani tai muu johtaja, jonka yksikön monijäseninen hallintoelin valitssee yksikön professorien ja apulaisprofessorien joukosta.

Nykyiseen tapaan yliopistossa voisi olla

erillisiä laitoksia sekä useamman yliopiston yhteisiä yksiköitä. Yliopistot päättäisivät itse erillisten laitojensa hallinnosta.

Laissa säädetäisiin yliopistojen oikeudesta opiskelijoidensa ottamiseen, opiskelijavalinnasta ja kurinpidosta. Nykyään opiskelijoita koskevista asioista on säädetty asetuksella, poikkeuksena Helsingin yliopisto, josta annettuun lakiin sisältyy myös opiskelijoita koskevia säännöksiä.

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi Helsingin yliopistosta ja Åbo Akademiasta eräitä erityissäännöksiä, joita näiden yliopistojen erityisasema ja eräät tehtävät edellyttävät.

Lakiehdotuksen mukaan yliopiston päätökseen saa hakea muutosta valittamalla, jollei yliopistolaissa tai muualla laissa toisin säädetä. Yliopistojen sisäisenä muutoksenhakeina säilyisi oikaisumenettely. Oikaisua voitaisiin uudenkin lain mukaan hakea päätökseen, jolla on valittu opiskelijat tai arvosteltu opintosuoritus. Tarkemmat määräykset oikaisumenettelystä annettaisiin asetuksella. Päätöksestä, jolla opiskelija on erotettu määrääjäksi, saisi valittaa lääninoikeudelle. Lääninoikeuden päätöksestä ei olisi oikeutta valittaa.

Lakiin sisältyisi myös ylioppilaskuntia koskevia säännöksiä. Ylioppilaskunnat osallistuvat monien opiskelijoiden kannalta tärkeiden toimintojen ylläpitämiseen. Ne huolehtivat opiskelijoiden terveystalveluiden hoitamisesta osallistumalla ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön hallintoon. Ylioppilaskunnat ovat myös mukana opiskelija-asuntojen rakentamis-, korjaus- ja ylläpitotoiminnasta vastaavissa yhteisöissä. Sen lisäksi ylioppilaskunnat suurimmassa osassa korkeakouluja nimeävät opiskelijoita edustavat jäsenet korkeakoulujen hallintoelimiin.

Ylioppilaskunnista on nykyisin säädetty ylioppilaskuntakohtaisissa asetuksissa, jotka ovat sisällöltään lähes yhdenmukaisia. Asetusten mukaan kaikki alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat ovat ylioppilaskuntien jäseniä ja muuta tutkintoa suorittavat voivat liittyä jäseniksi. Tarkoitus on, että ylioppilaskuntaan kuuluminen on edelleen pakollista alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa suorittaville. Tarkemmat säännökset ylioppilaskunnista annettaisiin asetuksella.

Osakunnista on asetustasolla säädetty vain Helsingin yliopiston osakunnista, Teknillisen korkeakoulun ruotsinkielisestä osakunnasta ja Kuopion yliopiston osakunnista. Lain ta-

solla ainoastaan Helsingin yliopistosta annetun lain 36 §:ssä säädetään, että opiskelijat voivat kuulua osakuntiin ja että osakunnilla on oikeus itsehallintoon siten kuin asetuksella säädetään. Eräissä korkeakouluissa osakunnat toimivat yhdistysmuotoisina. Ehdotetulla lailla ei ole tarkoitus muuttaa nykyistä käytäntöä. Osakunnat voisivat edelleenkin toimia yhdistysmuotoisina tai niistä voitaisiin säätää tarvittaessa myös asetuksella. Kuten nykyisinkin osakuntaan kuulumisen olisi vapaaehtoista.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Tarkoitus on lisätä yliopistojen mahdollisuuksia toiminnan tehostamiseen, yhteistyöhön ja voimavarojen taloudelliseen käyttöön. Lakiehdotuksella ei ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia, joiden voitaisiin osoittaa seuraavan lain säännösten soveltamisesta.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Organisaatiovaikutuksia on selostettu alajaksossa 3.2. Yliopistolaki antaa mahdollisuudet organisaation kokonaisuudistukseen kunkin yliopiston harkinnan mukaan. Jokaisessa yliopistossa tulee kuitenkin olla hallitus ja rehtori.

Esityksellä ei ole välittömiä henkilöstövaikutuksia. Organisaatiota koskevan sääntelyn vähentäminen lisää kuitenkin mahdollisuuksia joustaviin henkilöstöjärjestelyihin, jotka kukin yliopisto toteuttaa organisaationsa ja tarpeidensa edellyttämällä tavalla.

5. Asian valmistelu

Opetusministeriö asetti 9 päivänä syyskuuta 1993 hankkeen, jonka tehtävänä oli arvioida koulutusta koskevan lainsäädännön nykyinen rakenne ja sisältö sekä valmistella säädös- ja muut ehdotukset koulutusta koskevan lainsäädännön yhtenäistämiseksi ja pelkistämiseksi. Hanke luovutti mietintönsä

(opetusministeriön työryhmien muistioita 1:1995) 20 päivänä tammikuuta 1995. Hanke ehdotti yliopistoja ja korkeakouluja koskevan lainsäädännön kokoamista yhteen lakiin. Lisäksi ehdotettiin yliopistolain voimaantulon säädettäväksi erillisellä lailla.

Opetusministeriö asetti 26 päivänä tammikuuta 1995 parlamentaarisesti kokoonpannun toimikunnan, jonka tuli edellä mainitun hankkeen työn pohjalta selvittää koulutusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksen toteuttamisen edellytykset, arvioida esitettyjen sisällöllisten uudistusten toteuttaminen ja jatkaa aiempaa selvitystyötä ja uudistuksen valmistelua. Toimikunta luovutti mietintönsä (komiteamietintö 1996:4) 19 päivänä maaliskuuta 1996.

Toimikunnan mietinnöstä pyydettiin lausunnot valtioneuvoston kansialta ja kaikilta ministeriöiltä, yliopistoilta ja korkeakouluilta, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry:ltä, työmarkkinoiden keskusjärjestöiltä, kuntien keskusjärjestöiltä sekä lukuisilta muilta tahoilta.

Lähes kaikissa saaduissa lausunnoissa suhtaudutaan myönteisesti periaatteeseen säätää yliopistoista yhteisellä lailla. Helsingin yliopisto, jota koskeva vuodelta 1991 oleva laki poikkeaa rakenteeltaan muiden yliopistojen ja korkeakoulujen voimassa olevista laeista, ei ole pitänyt yleislakia omalta osaltaan aiheellisena. Lausunnoissa on esitetty monia huomautuksia lakiehdotuksen yksityiskohdista.

Hallituksen esitys perustuu koulutuksen lainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelleen toimikunnan ehdotukseen. Esitetyt huomautukset on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon esitystä opetusministeriössä valmisteltaessa. Esityksestä on neuvoteltu asianomaisten henkilöjärjestöjen kanssa.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys on osa koulutusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksesta, jonka toisen osan muodostaa Eduskunnalle myöhemmin annettava hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Yliopistolaki

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Laki koskisi kaikkia opetusministeriön toimialaan kuuluvia kahtakymmentä yliopistoa ja korkeakoulua, jotka luetellaan tässä pykälässä. Yliopistolaissa näitä kaikkia kutsutaan yliopistoiksi. Laki ei koske ammattikorkeakouluja eikä puolustusministeriön toimialaan kuuluvaa maanpuolustuskorkeakoulua. Laki ei myöskään koskisi mahdollisesti perustettavia yksityisiä korkeakouluja, vaan niistä tulisi tarvittaessa säätää erikseen.

2 §. *Itsehallinto.* Yliopistojen itsehallinnon luonnetta on selvitetty yleisperustelujen alajaksossa 1.3. Itsehallinto ilmenee tutkimuksen, taiteen ja opetuksen osalta lakiehdotuksen 6 §:n ja hallinnon osalta 3 luvun säännöksistä.

3 §. *Yliopistoon kuuluminen.* Pykälässä luetellaan nykyiseen tapaan yliopistoon kuuluvat henkilöryhmät.

4 §. *Tehtävät.* Yliopistojen tehtävistä säädettäisiin yleisesti erittelemättä esimerkiksi monitieteisten yliopistojen, teknillisten korkeakoulujen, kauppakorkeakoulujen ja taidekorkeakoulujen tehtäviä. Tehtävät säilyisivät pääasiassa ennallaan. Koska yliopistojen tulisi välttää tarpeetonta päällekkäistä toimintaa on pykälän 2 momenttiin otettu säännös, joka velvoittaa yliopistoja pyrkimään toiminnassaan tarkoituksenmukaiseen työnjakoon. Pykälän 2 momentin säännöksillä turvataan myös maan ruotsinkielisen väestön korkeakouluopetuksen jatkuvuus. Vastuu koulutuksesta kuuluisi ruotsinkielisille ja kaksikielisille yliopistoille.

Pykälän 3 momenttiin sisällytettäisiin tutkimuksen, koulutuksen ja opetuksen tasoa koskeva tavoitteellinen säännös. Koska yliopistojen tehtävänä on huolehtia, että niissä suoritettavassa tieteellisessä tutkimuksessa noudatetaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä, korostetaan säännöksessä myös niiden huomioon otta-

mista yliopistojen toiminnassa. Tutkimuseettisiä ongelmia ovat muun muassa tieteellinen epärehellisyys, ihmisten samoin kuin eläinten käyttö tieteellisissä kokeissa, uusien biotieteellisten keksintöjen etiikka sekä tutkimuksen tietosuoja.

Luotettavan ja vakavasti otettavan tutkimuksen tunnusmerkkejä on niin kutsuttu hyvä tieteellinen käytäntö. Sen loukkaukset esimerkiksi tieteellisten aineistojen säilyttämisessä, tutkimustulosten ja -menetelmien raportoinnissa sekä julkaisuutoiminnassa voivat johtaa laadun heikentymiseen.

5 §. *Arviointi.* Yliopistojen tulosneuvotteluihin perustuva ohjaus edellyttää niiden toiminnan arviointia, joka on tarkoitus saattaa yliopistojen toiminnan kehittämisen ja laadun varmistamisen kiinteäksi osaksi. Toiminnan arviointia on selvitetty tarkemmin yleisperustelujen alajaksossa 1.2.

Koulutuksen, tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan arvioinnin lisäksi yliopistojen tulee arvioida niiden vaikutusta myös koulutuksen jälkeen sekä yksilön että ympäröivän yhteiskunnan kannalta tarkasteltuna. Tarkastelun kohteena voivat olla muun muassa tutkimuksen ja koulutuksen taloudelliset, sosiaaliset, esimerkiksi työmarkkinapoliittiset, sekä sivistykselliset ja kulttuurilliset vaikutukset.

2 luku. Tutkimus ja opetus

6 §. *Tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus.* Säännös vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Helsingin yliopiston osalta näin on säädetty laissa ja muiden yliopistojen osalta asetuksissa.

Tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus on taattu myös perusoikeussäännösten uudistamisen yhteydessä 1 päivänä elokuuta 1995 voimaan tullessa hallitusmuodon 13 §:n 3 momentissa, jonka mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Hallituksen esityksessä (HE 309/1995 vp) esitetyissä hallitusmuodon 13 §:n 3 momentin perusteluissa todetaan, että tieteen vapautteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja menetelmänsä. Tieteen

suuntautumisen tulee toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteen kritiikin kautta. Opetuksen vapaus sisältää oikeuden opiskella ja hankkia tietoja itseään kiinnostavista asioista ja oikeuden opettaa haluamallaan tavalla niin sisällöllisesti kuin menetelmällisesti.

Opetuksesta säädettäisiin 6 §:n 2 momentissa, että se on julkista. Pääsyä opetusta seuraamaan voidaan rajoittaa vain perustelusta syystä. Opetuksen julkisuutta koskevat säännökset sisältyvät nykyään yliopistoista annettuihin asetuksiin sekä eräiden korkeakoulujen opetuksesta ja opiskelijoista annettuun asetukseen, Helsingin yliopiston osalta kuitenkin lakiin. Näiden säännösten mukaan julkisuus rajoittuu luento-opetukseen. Koska lakiehdotuksen mukaan yleisön pääsyä opetusta seuraamaan voidaan rajoittaa, julkisuus ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös muuta opetusta kuin luento-opetusta.

7 §. *Tutkinnot ja muu koulutus.* Tutkintojen osalta laissa säädettäisiin ainoastaan, että yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Kuten nykyisinkin eri tieteen- ja taiteenalojen tutkintoja koskevista asetuksista säädettäisiin, missä yliopistoissa eri alojen tutkintoja voidaan suorittaa. Lisäksi säädettäisiin, että yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta. Yliopistot voisivat edelleenkin antaa koulutusta myös muiden oppilaitosten tai yhteisöjen järjestettäväksi. Yliopistollista koulutusta järjestetään nykyisin esimerkiksi kansalais- ja työväenopistoissa, kansanopistoissa ja kesäyliopistoissa. Tällöin yliopisto hyväksyy opintosuoritukset, jotka koulutuksen järjestäjä on ottanut vastaan.

Pykälän 2 momentissa määritellään se pohjaopintojen taso, jota toisaalta yliopistojen alempiin ja ylempiin tutkintoihin johtava koulutus ja toisaalta tieteellinen, taiteellinen ja ammatillinen jatkokoulutus edellyttävät.

Opiskelijaksi otettavalta vaadittavaa kelpoisuutta selostetaan tarkemmin 18 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

8 §. *Opetuksen maksuttomuus.* Pykälän 1 momentin mukaan korkeakoulututkintoon johtava opetus olisi nykyiseen tapaan maksutonta. Tarkoituksena ei ole muuttaa käytäntöä, joka ilmenee valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla annetusta opetusministeriön päätöksestä korkeakoulujen eräistä suoritteista perittävistä maksuista (81/1993).

Päätöksen 2 §:n mukaan tutkintoihin kuuluva opetus ja sen edellyttämät tai siihen liittyvät tehtävät, kuten kuulustelut, arvioinnit, valinta- ja tasokokeet, opinnäytetöiden ohjaus ja tarkastus, opintoneuvonta, todistukset opintosuorituksista sekä tutkintotodistukset ovat koulutus- ja kulttuuritoimintaan liittyvistä syistä maksuttomia.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan avoimen yliopisto-opetuksen ja täydennyskoulutuksen osalta noudatetaan, mitä valtion maksuperustelain nojalla päätetään. Avoinnosta korkeakouluopetuksesta korkeakouluissa perittävistä maksuista annetun opetusministeriön päätöksen (83/1993) mukaan opetuksesta ja kuulusteluista jätetään maksu koulutus- ja kulttuuripoliittisista syistä perimättä. Maksut peritään monimuoto-opetusjärjestelyistä, oppimateriaaleista ja opetuksen liitännäispalveluista omakustannusarvon mukaan. Täydennyskoulutuksesta perittävistä hinnoista päättää korkeakoulujen eräistä suoritteista perittävistä maksuista annetun opetusministeriön päätöksen 3 §:n mukaan korkeakoulu liiketaloudellisin perustein.

9 §. *Opetus- ja tutkintokielet.* Yliopistojen opetus- ja tutkintokielistä säädetään nykyään yliopistoista annetuissa laeissa. Lakiehdotuksen mukaan nämä kielet pysyvät ennallaan. Yliopiston valtaa päättää muun kielen kuin opetus- ja tutkintokielen käyttämisestä ei nykyisestä rajoitettaisi, vaan yliopisto päättäisi edelleenkin muun kuin opetus- ja tutkintokielen käytämisestä opetuksessa ja opintosuorituksissa.

3 luku. **Organisaatio**

10 §. *Kansleri.* Helsingin yliopistolla ja Åbo Akademilla olisi edelleen oma kansleri. Myös muilla yliopistolla voisi olla kansleri. Tällöin kanslerista säädettäisiin asetuksella. Kansleri-instituution perustaminen ei kuitenkaan voisi tapahtua vastoin asianomaisen yliopiston tahtoa. Kansleri voisi olla myös kahden tai useamman yliopiston yhteinen. Kanslerin perinteiset tehtävät tieteiden edistäminen ja yliopiston edun ja toiminnan valvonta kuuluisivat kanslerille edelleen. Kansleri vahvistaisi yliopiston johtosäännöt ja muut vastaavat yleiset määräykset. Kanslerin muista tehtävistä on voimassa, mitä muualla laissa tai asetuksessa säädetään. Kanslerin tehtävistä säädetään myös professorin ja apulaisprofessorin virkojen täyttämistä koskevassa laissa ja asetuksessa.

Kansleriksi nimitettävältä edellyttäisiin, että hän on ansiokkaasti toiminut tieteen tai yliopistolaitoksen hyväksi. Kanslerin nimitäisiin tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä kolmesta yliopiston vaalikollegion asettamasta ehdokkaasta. Kansleri nimitettäisiin viideksi vuodeksi kerrallaan.

Pykälän 4 momentin mukaan Åbo Akademin kanslerin kelpoisuudesta, toimikaudesta ja nimitämisestä sekä kanslerin eräistä tehtävistä säädetään ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamisesta annetussa laissa (1354/1990). Sen lain mukaan ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamista ja kehittämistä varten on neuvottelukunta, jota kansleri johtaa. Kanslerin tulee olla henkilö, joka on ansiokkaasti toiminut tieteen tai korkeakoululaitoksen hyväksi. Tasavallan presidentti nimittää kanslerin kolmeksi vuodeksi kerrallaan kolmesta vaalikollegion asettamasta ehdokkaasta. Vaalikollegion muodostavat Åbo Akademin, akademian Vaasassa toimivan Österbottens högskolanin sekä Svenska handelshögskolanin edustajat. Näiden yksiköiden palveluksessa olevaa henkilöä ei voida nimittää kansleriksi. Tarkemmat säännökset vaalikollegion kokoonpanosta on ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamisesta annetussa asetuksessa (1287/1991).

11 §. *Hallitus ja sen tehtävät.* Hallitus on yliopiston ylin päättävä hallintoelin ja sen pääasialliset tehtävät säädetäisiin laissa. Ne olisivat yliopiston toiminnan kehittäminen, taloutta ja toimintaa koskevien ja muiden laajakantoisten suunnitelmien hyväksyminen. Hallitus hyväksyisi myös johtosäännöt, päättäisi määrärahojen jakamisen suuntaviivoista sekä antaisi lausunnot yliopistoa koskevissa periaatteellisesti tärkeissä asioissa. Muista hallituksen tehtävistä voitaisiin säätää asetuksella ja määrätä yliopiston sisäisillä määräyksillä.

12 §. *Hallituksen kokoonpano.* Ottaen huomioon yliopistojen suuret kokoorot ja niiden toimintamuotojen erilaisuudet on tärkeää, että yliopistot saavat varsin vapaasti päättää hallintonsa järjestämisestä. Näin ollen lakiin on syytä ottaa vain perustavaa laatua olevat säännökset. Hallituksen osalta säädetäisiin, että sen puheenjohtajana toimii rehtori ja hänen lisäkseen siinä olisivat edustettuina professorit ja apulaisprofessorit, muut opettajat ja tutkijat, muu henkilökunta ja opiskelijat. Jottei mikään henkilöryhmä voisi nousta hallituksessa määrävään ase-

maan, ehdotetaan säädettäväksi, että kunkin ryhmän edustuksen on oltava aina vähemmän kuin puolet koko jäsenmäärästä. Hallituksen jäsenillä voisi olla varajäseniä. Tämän lisäksi yliopisto voisi päättää, että hallitukseen kuuluu myös jäseniä, jotka eivät ole yliopiston henkilökuntaa eivätkä opiskelijoita. Ulkopuoliset jäsenet voisivat olla esimerkiksi paikallishallinnon ja elinkeinoelämän edustajia. Tällaisia jäseniä voisi olla enintään kolmannes hallituksen jäsenten määrästä. Yliopisto itse kutsuisi ulkopuoliset jäsenet.

Hallituksen jäsenten kokonaismäärästä ja eri henkilöryhmiä edustavien jäsenten määrästä päätettäisiin johtosäännössä. Ottaen huomioon hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin säännöksen, jonka mukaan uusia säännöksiä Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteista annetaan lailla, mutta tarkemmat säännökset asetuksella, ehdotetaan 4 momentissa säädettäväksi, että Helsingin yliopiston osalta tästä säädetäisiin asetuksella.

13 §. *Rehtori ja vararehtori.* Kuten nykyisinkin rehtori johtaisi yliopiston toimintaa. Rehtorilla olisi yleistoimivaltia; hän käsittelee ja ratkaisisi yliopiston yleistä hallintoa koskevat asiat, jollei laissa, asetuksessa tai yliopiston sisäisissä määräyksissä toisin säädetä tai määrätä. Yliopistossa voisi olla yksi tai useampia vararehtoreita.

Nykyisestä poiketen rehtoriksi voitaisiin valita myös yliopiston ulkopuolinen henkilö, joka täyttää rehtorin kelpoisuusvaatimukset. Rehtorilta vaadittaisiin tohtorin tutkinto tai että hänet on nimitetty jonkin yliopiston professorin virkaan. Taidekorkeakoulun rehtoriksi olisi kuitenkin mahdollista valita myös apulaisprofessorin, yliassistentin tai lehtorin virkaan nimitetty henkilö. Rehtorin valitsisi viideksi vuodeksi kerrallaan yliopiston vaalikollegio.

14 §. *Opetuksen, tutkimuksen ja palvelutoimintojen organisaatio.* Voimassa olevissa yliopistoista annetuissa laeissa luetellaan, mitä tiedekuntia kussakin yliopistossa on. Koska tarkoituksena on, että yliopistot päättävät itse tutkimus- ja opetushallintonsa organisaatiosta, lailla ei enää säädetä tiedekunnista, vaan kukin yliopisto päättäisi jakaantumisestaan tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten tiedekuntiin tai muihin vastaaviin yksiköihin ja näiden alaisiin laitoksiin. Jakaantumisen kyseisellä tavalla ei olisi pakollista. Esimerkiksi teknilliset korkeakoulut, kauppar korkeakoulut ja taidekorkeakoulut eivät nykyisinkään jakaannu

tiedekunniksi, vaan ne ovat järjestäneet tutkimus- ja opetushallintonsa toisin.

Nykyisin useissa korkeakouluissa, joissa ei ole tiedekuntalaitosta, on erityinen monijäseninen hallintoelin, jonka tehtävänä on käsitellä koko korkeakoulun osalta eräitä opetukseen ja tutkimukseen liittyviä asioita, kuten opetuksen ja tutkimuksen yleisiä suuntaviivoja sekä tehdä virkaehdotukset professorin ja apulaisprofessorin virkoihin. Koska nykyisen järjestelmän jatkaminen varsinkin pienten korkeakoulujen osalta on välttämätöntä, ehdotetaan säädettäväksi, että yliopistolla voisi olla näitä tehtäviä varten koko yliopiston yhteinen hallintoelin.

Yliopistoissa voisi olla tiedekuntiin tai muihin vastaaviin yksiköihin kuulumattomia erillisiä laitoksia kuten nykyäänkin. Näidenkin muodostamisesta yliopistot päättäisivät itse. Nykyäänkin ne päättävät erillisten laitosten perustamisesta ja lakkauttamisesta lukuun ottamatta eräitä laitoksia, jotka on mainittu säädöksissä. Erilliset laitokset voivat olla tutkimus-, koulutus- ja palvelulaitoksia.

Erällä yliopistoilla ja korkeakouluilla on nykyisin yhteisiä yksiköitä, joista on säädetty tai sovittu yhteistoimintaan osallistuvien yliopistojen ja korkeakoulujen kesken. Esimerkiksi Helsingin yliopistosta annetun lain 41 a §:ssä on säädetty, että yliopiston yhteydessä on fysiikan tutkimuslaitos, jonka hallinto voidaan järjestää yliopiston ja muiden korkeakoulujen yhteistyön pohjalta. Laitoksen hallinnosta on säädetty fysiikan tutkimuslaitoksesta annetulla asetuksella (561/1996). Yhteistoimintaa on myös yliopistojen ja korkeakoulujen ja niiden ulkopuolisten tahojen kanssa. Lääketieteellistä koulutusta antavien yliopistojen ja sairaaloiden oikeudesta käyttää sairaalaa opetuksen ja tutkimustoiminnan tarpeisiin on säädetty erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989). Sopimuksella on sovittu esimerkiksi Oulun yliopiston kliinisen kemian laitoksen toiminnasta Maailman terveysjärjestön WHO:n collaborating centerinä. Sopijapuolina olivat sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoasiainministeriö, Oulun yliopistollinen sairaala ja Oulun yliopisto. Tarkoituksena on, että yhteistoiminta pääasiallisesti järjestettäisiin sopimuksin ja vain välttämättömissä tapauksissa turvaututtaisiin erillisiin säädöksiin.

15 §. *Yliopiston yksiköiden hallinto.* Tiedekunnan tai muun 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun yksikön toimintaa johtaisi dekaani tai muu johtaja. Lisäksi yksikössä olisi mo-

nijäseninen hallintoelin. Hallintoelimen kokoonpanon osalta noudatettaisiin samoja periaatteita kuin yliopiston hallitusta asetettaessa. Tässä hallintoelimestä olisivat edustettuina samat ryhmät kuin hallituksessa. Hallintoelimeen voisi kuulua ulkopuolisia jäseniä enintään kolmannes, jos yliopisto niin päättää.

Dekaaniin ja monijäsenisen hallintoelimen tehtävistä päätettäisiin 42 §:n nojalla johtosäännössä. Kuten nykyäänkin dekaaniin tai vastaavan yksikön johtajan valitsisi yksikön monijäseninen hallintoelin.

Helsingin yliopiston tiedekunnan tai muun vastaavan yksikön monijäsenisen hallintoelimen tehtävistä säädetään kuitenkin 22 §:ssä.

Yliopiston tiedekunnan tai vastaavan yksikön alaisen laitoksen hallinnosta päätettäisiin 42 §:n nojalla johtosäännössä.

Yliopiston erillisen laitoksen hallinnosta määrättäisiin johtosäännössä. Jos laitoksessa on monijäseninen hallintoelin, sen jäseninä voisi olla myös yliopistoon kuulumattomia henkilöitä kuten nykyäänkin. Ulkopuolisten jäsenten määrää erillisen laitoksen hallintoelimestä ei rajoitettaisi.

4 luku. Henkilöstö ja virkakieli

16 §. *Henkilöstön rakenne.* Pykälässä mainittaisiin erikseen professorin virat, jotka mainitaan myös hallitusmuodon 87 ja 89 §:ssä. Nykyiseen tapaan professorikuntaan luettaisiin myös apulaisprofessorit. Lisäksi yliopistossa on opetus- ja tutkimushenkilökuntaa sekä henkilökuntaa muiden tehtävien hoitamista varten.

Professorin ja apulaisprofessorin virkojen täyttämismenettelystä on säädetty erillisellä lailla, joka jäisi edelleen voimaan. Sanotun lain mukaan professorin nimittää tasavallan presidentti. "Yliopiston ja teknillisen korkeakoulun professorit" kuuluvat tasavallan presidentin nimitettäviksi jo hallitusmuodon 87 §:n 4 kohdan nojalla. Apulaisprofessorin viran samoin kuin yliopiston muut virat täyttäisi yliopiston sisäinen johtosäännöllä määrättävä viranomais.

Nykyisten säännösten mukaan yliopistoissa on dosentteja, jotka pitävät luentoja ja antavat muuta opetusta. Dosenttijärjestelmän puitteissa voidaan yliopisto-opetukseen käyttää yliopistolaitoksen omassa piirissä toimivia tutkijoita ja myös yliopiston ulkopuolisia, yhteiskunnan eri tehtävissä toimivia tie-

teellisesti pätevöityneitä henkilöitä. Dosenttien kelpoisuudesta ja nimittämismenettelystä säädetään nykyisin asetuksella. Dosentteja koskevia säännöksiä on myös Helsingin yliopistosta annetussa laissa. Tarkoituksena on, että dosenttien kelpoisuudesta ja nimittämismenettelystä säädetäisiin asetuksella.

17 §. *Virkakieli ja kielitaitovaatimukset.* Kielilain (148/1922) 18 §:n mukaan valtion yliopiston ja korkeakoulun viranomaisten virkakielestä säädetään erikseen, joten kielilaki ei koske korkeakouluja. Nykyisin yliopistojen ja korkeakoulujen virkakieltä koskevat säännökset sisältyvät yliopisto- ja korkeakouluohtaisiin lakeihin. Pykälässä ehdotetut virkakieltä koskevat säännökset vastavat nykyisiä.

Hallitusmuodon 14 §:n 2 momentin mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltä, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Yliopistojen viranomaisten osalta tämä oikeus turvataan ehdotetun 17 §:n 2 momentin säännöksellä, jonka mukaan jokaisella on oikeus omassa asiassaan käyttää suomea tai ruotsia.

Korkeakoulujen virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään nykyään eri yliopistoista ja korkeakouluista annetuissa laeissa. Lakiehdotuksen mukaan kielitaidosta säädetään asetuksella. Säännöksen perusteella asetuksella voitaisiin poiketa siitä, mitä valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annettu laissa (149/1922) säädetään. Nykyäänkin opetus- ja tutkimusvirkojen kielitaitovaatimukset ovat lievemmat kuin mainitun lain mukaiset vaatimukset. Kielitaitovaatimuksia ei ole tarkoitus muuttaa. Åbo Akademin opettajan kielitaidosta ehdotetaan säädettäväksi lain 30 §:ssä.

5 luku. Opiskelijat

18 §. *Opiskelijaksi ottaminen.* Pykälän mukaan opiskelijat ottaa yliopisto. Koska yliopistojen mahdollisuudet kouluttaa opiskelijoita ovat rajalliset, on opiskelijamääriä nykyiseen tapaan voitava rajoittaa. Yliopistot päättävät vuosittain uusien opiskelijoiden määrän sopeuttaen sen opetusministeriön kanssa sovittuihin tutkintojen määriä koskeviin tavoitteisiin. Hakijoiden määrää on vuosittain keskimäärin kolme kertaa suurempi kuin opintoja suorittamaan hyväksyttävien

määrä. Tavoitteena on antaa mahdollisimman monelle tilaisuus korkeakouluopintoihin ja samalla taata opiskelijapaikkojen tehokas käyttö. Tässä tarkoituksessa opetusministeriö sekä yliopistot ovat keskinäisissä tulossopimuksissaan sopineet kehittämislinjasta, jonka mukaan yliopisto-opintoihin hyväksytyt voisi ottaa samana vuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Koska tarkoituksena on ulottaa rajoitus koskemaan myös samana vuonna ammattikorkeakoulupaikan saaneita, ehdotetaan lain 1 momenttiin säännös, jonka mukaan opiskelija voisi samana vuonna ottaa käyttöönsä vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan, jolla tällöin tarkoitetaan sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulupaikkaa.

Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijoita valittaessa on hakijoihin sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Koska kuitenkin jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaaminen saattaa vaatia poikkeamista yhdenmukaista valintaperusteista, ehdotetaan lakiin sisällytettäväksi tätä koskeva poikkeussäännös.

Pykälän 3 momentin mukaan opiskelijoiden valinta voidaan järjestää myös useiden yliopistojen yhteishaun pohjalta. Nykyisin muun muassa teknillistieteellisellä, lääketieteellisellä, kauppa- ja oikeustieteellisillä aloilla, eräissä kieliaineissa ja kääntäjänkoulutuksessa, luokanopettajien ja lastentarhanopettajien koulutuksessa ja biologisissa aineissa on erimuotoista yhteistyötä opiskelijavalinnan kehittämisessä ja organisoinnissa.

Opetusministeriön ja yliopistojen välisissä tulossopimuksissa on sovittu, että opetusministeriö kehittää yhteistyössä yliopistojen kanssa hakijatiedostoja siten, että opiskelemaan hyväksytyt ja opiskelupaikan vastaanottaneiden sijoittumista voidaan seurata. Samalla on sovittu, että yliopistot lisäävät opiskelijavalintayhteistyötään ja sovittavat yhteen valintojen aikatauluja koulutusaloittain ja ammattikorkeakoulujen kanssa sekä kehittävät valintoista tiedottamista. Opetusministeriö on asettanut keväällä 1996 projektiryhmän laatimaan suunnitelmaa haku- ja valintavaiheen järjestämiseksi ja tarvittavien tietojärjestelmien kehittämiseksi. Tarkoituksena on säätää erikseen opiskelijoiden yhteisvalintaa varten tarvittavista henkilörekistereistä.

Pykälän 4 momentin mukaan asetuksella säädetäisiin tarkemmin opiskelijoiden ottamisesta. Opiskelijaksi hakevalta edellytettä-

vät kelpoisuusvaatimukset sisältyvät nykyisin asetukseen eräiden korkeakoulujen opetuksesta ja opiskelijoista sekä tämän asetuksen piiriin kuulumattomien yliopistojen ja korkeakoulujen osalta niitä koskeviin asetuksiin. Helsingin yliopiston osalta asiasta on säädetty myös laissa.

Nykyisten säännösten mukaan kelpoinen opiskelijaksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin on henkilö, joka on suorittanut ylioppilastutkintoasetuksessa (1000/1994) tarkoitetun tutkinnon. Opiskelijaksi on kelpoinen myös henkilö, joka on suorittanut ammatillisen korkeasteen tai ammatillisen opistoasteen tutkinnon taikka ulkomaisen tutkinnon, joka antaa asianomaisessa maassa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin. Niin ikään voidaan opiskelijaksi hyväksyä henkilö, jolla korkeakoulu toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Opiskelijavalintaan voivat osallistua vain ne, joilla on muodollinen korkeakoulukelpoisuus. Edellä sanotusta poiketen korkeakoulu voi hyväksyä avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuneen opiskelijan suorittamaan tutkintoa, kun hän on suorittanut vähintään kolmasosan koulutusohjelmaan kuuluvista opinnoista.

Ammatillinen opistoasteen tutkinto ja ammatillinen korkea-asteen tutkinto ovat vuodesta 1987 lähtien tuottaneet yleisen kelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Tältä pohjalta opiskelemaan hyväksytyjen osuus uusista yliopisto-opiskelijoista on viime vuosina ollut 2—3 prosenttia. Ammattikorkeakoulujen kokeilu- ja vakinaistamisohjelman eteneminen merkitsee nykymuotoisen ammatillisen opistoasteen koulutuksen häviämistä peruskoulun jälkeisestä koulutusrakenteesta. Tähän koulutukseen ei eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta oteta enää uusia opiskelijoita vuonna 1998.

Valtioneuvoston 21 päivänä joulukuuta 1995 vahvistaman kehittämissuunnitelman mukaan toisen asteen ammatillinen koulutus kehitetään kolmivuotiseksi, nykyistä laajalaisemmiksi tutkinnoiksi, joihin johtaviin opintoihin sisältyy puolen vuoden laajuinen työssäoppimisen jakso. Kansainvälisten higher education -kriteerien mukaan korkeakoulututkinnoiksi voidaan lukea vähintään kolmivuotiset tutkinnot, joiden opintoja edeltää yhteensä 12 vuoden laajuinen riittävät tiedot ja valmiuden korkeakouluopintoihin antava pohjakoulutus. Korkeakoulukelpoi-

suuden tuottaisivat jatkossa myös kolmivuotiset ammatilliset tutkinnot. Yliopistot voivat soveltuvin valintamenettelyin arvioida myös ammatillista tietä tulevien pyrkijöiden tason ja soveltuvuuden eri alojen yliopisto-opintoihin.

Edellä olevan vuoksi tarkoituksena on säätää asetuksella, että opiskelijaksi on kelpoinen myös henkilö, joka on suorittanut ammattikorkeakoulun tai vähintään kolmivuotisen ammatillisen tutkinnon.

Opetusministeriön ja yliopistojen tulosopimusten mukaan yliopistot päättävät avoimien yliopisto-opintojen kautta tutkintoon johtaviin opintoihin siirtyvien opiskelijoiden valintamenettelystä ja esittävät tavoitteensa tätä väylää käyttävien opiskelijoiden vuotuisesta määrästä. Avoimen yliopiston opiskelijamäärä oli vuonna 1994 lähes 70 000 ja 1995 noin 73 000. Vuonna 1994 näiden opintojen perusteella tutkinnonsuorittamisoi-keuden sai 287 ja vuonna 1995 322 opiskelijaa. Lähtökohtana on että 1990-luvun lopulla väylän käyttäjien kokonaismäärä olisi 1000—2000 vuodessa. Asetuksella säädettäisiin, että avoimen korkeakoulun opinnot edelleenkin voisivat tuottaa mahdollisuuden tutkintoon johtaviin opintoihin. Tarkoituksena on säätää, että vaadittavasta opintojen määrästä päättäisi yliopisto.

Edellä selostetuilla yliopiston opiskelijaksi hyväksymisen edellytyksiä koskevilla säännöksillä on tarkoituksena lisätä yliopistojen mahdollisuuksia valita opiskelijansa joustavasti eri koulutusväyliltä, mikä antaisi myös lisää mahdollisuuksia elinikäisen oppimisen periaatteen toteuttamiseen.

19 §. *Opiskelijan kurinpito.* Opiskelijoiden kurinpitoa koskevan säännöksen mukaan opiskelijaa, joka on yliopiston piirissä syyllistynyt opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikkomukseen, voidaan kurinpidollisesti rangaista varoituksella tai erottamalla määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Menettelytavasta säädettäisiin asetuksella.

6 luku. Erityissäännökset Helsingin yliopistosta

20 §. *Kanslerin puhevalta valtioneuvostossa.* Helsingin yliopiston kanslerin puhevalta Helsingin yliopistoa koskevissa asioissa valtioneuvostossa säilyisi ennallaan.

21 §. *Konsistori.* Helsingin yliopiston hallituksesta käytettäisiin edelleen nimitystä

konsistori. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan selvyuden vuoksi otettavaksi viittaus hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin säännökseen konsistorin kuulemisesta ennen yliopistoa koskevien säädösten antamista.

22 §. *Tiedekunnan tai vastaavan yksikön monijäsenisen hallintoelimen tehtävät.* Ottaen huomioon hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin säännöksen, jonka mukaan uusia säännöksiä Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteista annetaan lailla ehdotetaan tiedekunnan tai vastaavan yksikön monijäsenisen hallintoelimen tärkeimmistä tehtävistä säädettäväksi nykyiseen tapaan lailla. Yksikön muista tehtävistä määrättäisiin jotosäännössä.

23 §. *Ruotsinkielinen opetus ja vararehtori.* Yliopistossa olisi ruotsinkielistä opetusta varten vähintään 27 professorin virkaa. Voimassa olevassa laissa nämä virat on sijoitettu tiedekuntiin. Koska yliopiston opetuksen ja tutkimuksen yksikkönä voi ehdotetun lain mukaan olla muukin yksikkö kuin tiedekunta, ehdotetaan näiden virkojen sijoittelusta säädettäväksi asetuksella. Virkoja olisi nykyiseen tapaan vähintään 27. Yliopistossa olisi edelleen lautakunta ruotsinkielisen opetuksen kehittämistä ja yhteen sovittamista varten ja yhden vararehtorin tulisi olla ruotsinkielistä opetusta varten perustetun professorin viran haltija, jollei tällaisen viran haltija ole rehtori.

24 §. *Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan.* Svenska social- och kommunalhögskolan liitettiin vuonna 1984 erillisenä ruotsinkielisenä yksikkönä Helsingin yliopistoon. Yksiköstä on voimassa erillinen laki ja asetus. Nykyisen lain mukaan yksikön hallinnosta vastaavat sen hallitus ja rehtori. Yliopiston kanslerilla ja hallintoelimillä on päätösvaltaa yksikköä koskevissa asioissa vain siltä osin kuin siitä on erikseen säädetty. Yksikön asema suhteessa yliopistoon on osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi ja vastaa edelleen vuonna 1984 asetettuja päämääriä.

Yliopistolain 24 §:n 1 momentin mukaan Svenska social- och kommunalhögskolanista säädettäisiin asetuksella ja annettaisiin asetuksen nojalla tarkempia määräyksiä jotosäännöllä. Tarkoituksena ei ole muuttaa yksikön asemaa suhteessa yliopistoon. Asetuksella on tarkoitus säätää ainakin yksikön tehtävistä, yksikön hallinnon perusteista ja

yksikön edustuksesta yliopiston hallintoelimissä sekä yksikössä tutkinnon suorittaneiden oikeudesta jatkaa opintojaan yliopistossa.

Pykälän 2 momentin mukaan yksikön virat eivät sisälly 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin ruotsinkielistä opetusta varten perustettuihin professorin virkoihin.

25 §. *Kansalliskirjasto.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi nykyistä säännöstä vastaava säännös, jonka mukaan Helsingin yliopiston kirjasto toimii kansalliskirjastona. Kirjaston tehtävistä säädetään myös vapaakappalelaisa (420/1980). Sen 1 §:n 1 momentin mukaan kansallisen kulttuurin tuotteiden säilyttämiseksi, tilastoimiseksi ja luetteloiduksi sekä niiden saattamiseksi tutkijoiden ja muiden tarvitsijoiden käyttöön painotuotteen sekä ääni- ja kuvatallenteen valmistaja on velvollinen luovuttamaan valmistamiaan tuotteita Helsingin yliopistolle maksutta vapaakappaleina siten kuin vapaakappalelaisa säädetään.

26 §. *Ruotsin kieltä taitavien henkilöiden koulutus.* Ruotsin kieltä taitavien henkilöiden koulutuksesta säädettäisiin samoin kuin voimassa olevassa laissa. Säännöksen mukaan yliopiston on huolehdittava siitä, että ruotsin kieltä taitavia henkilöitä voidaan kouluttaa riittävä määrä maan tarpeisiin niillä aloilla, joiden opetusta annetaan ruotsiksi vain Helsingin yliopistossa. Säännös on tarpeen, jotta ruotsinkielisen väestön yhdenvertaisuus palvelujen saamisessa voidaan turvata.

27 §. *Helsingin yliopiston oikeudet ja omaisuus.* Yliopiston oikeuksia ja omaisuutta koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi lakiin samassa muodossa kuin se on voimassa olevassa laissa.

28 §. *Valtakunnanoikeuden jäsenen valinta.* Valtakunnanoikeudesta annetun lain (273/1922) 1 §:n mukaan valtakunnanoikeuteen kuuluu jäsenenä Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan lainoppinut professori, jonka samoin kuin hänen varajäsenensä tiedekunta valitsee keskuudestaan neljäksi vuodeksi. Voimassa olevan lain mukaan tiedekuntaneuvostoon kuuluvat jäsentä ja varajäsentä valittaessa neuvoston jäsenten lisäksi tiedekunnan kaikki vakinaiset professorit. Lakiehdotuksen mukaan tiedekuntaa ei välttämättä ole, joten tiedekunnan muodostamisesta valintaa varten on säädettävä erikseen.

7 luku. Erityissäännökset Åbo Akademista

Åbo Akademi siirtyi valtion omistukseen 1 päivänä elokuuta 1981, jolloin laki Åbo Akademi -nimisestä yliopistosta, jäljempänä akatemialaki, tuli voimaan. Akademi oli siihen saakka Stiftelsen för Åbo Akademi -nimisen säätiön ylläpitämä, lakisääteiseen valtionapuun oikeutettu yksityinen yliopisto. Valtion ja säätiön välillä tehtiin 26 päivänä kesäkuuta 1981 sopimus niistä taloudellisista ja muista järjestelyistä, jotka liittyivät akatemian siirtymiseen valtion omistukseen. Näiden järjestelyjen tarkoituksena on turvata ruotsinkielinen opetus niillä aloilla, jotka olivat edustettuina akatemiassa, kun se siirtyi valtion omistukseen sekä samalla mahdollistaa akatemian kehittämistä.

Sopimuksessa säätiö sitoutuu muun muassa taloudellisesti osallistumaan akatemian ylläpitämiseen luovuttamalla akatemian käytössä olevat, säätiön omistamat huonetilat korvauksetta akatemialle ja vastaamaan näiden tilojen huollosta ja lämmityksestä sekä eräistä muista kustannuksista. Säätiön sopimukseen perustuvat sitoumukset ovat voimassa niin kauan kuin akatemia ilman oleellisia muutoksia ja rajoituksia toimii akatemialain ja lain voimaansaattamisesta annetun lain (1058/1980) sekä sopimuksen mukaisesti. Säätiölle on sopimuksen mukaan varattava tilaisuus lausunnon antamiseen valmisteltaessa ehdotusta akatemialain muuttamiseksi.

Lausunnonsaan ehdotuksesta hallituksen esitykseksi yliopistolain ja lain yliopistolain voimaannpanosta säätiö on ilmoittanut, että esitykseen sisältyvät säännökset akatemiasta eivät anna säätiön taholta aiheutta huomautuksiin. Tämän perusteella valtio ja säätiö ovat täydentäneet 26 päivänä kesäkuuta 1981 tekemäänsä sopimusta toteamuksella, että sopimus on edelleen voimassa, vaikka akatemialaki kumotaan ja korvataan yhteisellä yliopistolalla.

29 §. *Erityistehtävät.* Ottaen huomioon Åbo Akademin erikoisasema ainoana ruotsinkielisenä monialaisena yliopistona lakiin sisällytetään säännös akatemian velvollisuudesta huolehtia ruotsinkielisen väestön tarpeista ja maan kaksikielisyydestä johtuvista koulutus- ja tutkimustarpeista. Säännös on sisällöltään sama kuin voimassa olevan lain vastaava säännös.

Pykälän 2 momenttiin sisältyy Åbo Akademin Vaasassa sijaitsevaa yksikköä, Österbottens högskolan, koskeva säännös. Vaasassa toimivat kasvatustieteellinen sekä yhteiskunta- ja hoitotieteellinen tiedekunta muodostavat Österbottens högskolanin, jonka toimintaa johtaisi monijäseninen hallintoelin.

30 §. *Opettajalta vaadittava kielitaito.* Opettajan virkaan vaadittavasta kielitaidosta säädettäisiin kuten voimassa olevassa laissa. Åbo Akademin erityistehtävien hoitamisen kannalta on aiheellista, että opettajilta vaaditaan täydellinen ruotsin kielen taito. Akatemia voisi myöntää poikkeuksia tästä vaatimuksesta ulkomaalaiselle ja Suomen kansalaiselle, joka ei ole syntyperäinen. Laissa säädettäisiin myös akatemian kielilautakunnasta.

31 §. *Opiskelijoilta vaadittava kielitaito.* Opiskelijoilta vaadittavasta kielitaidosta säädettäisiin nykyiseen tapaan, että hakijoilta edellytetään riittävää ruotsin kielen taitoa opintojen harjoittamiseen tällä kielellä, jolle akatemia toisin päättää.

32 §. *Omaisuus.* Omaisuudesta säädettäisiin sisällöllisesti samoin kuin nykyään. Sanamuoto vastaa Helsingin yliopiston omaisuutta koskevaa pykälää.

33 §. *Eräitä virkoja koskevat säännökset.* Voimassa olevan lain mukaan ne professorin ja apulaisprofessorin virat, jotka olivat Åbo Akademiassa sen toimiessa yksityisenä yliopistona ja perustettiin valtion viroiksi akatemian valtiollistamisen yhteydessä, säilyvät akatemiassa. Näiden virkojen opetusalaa ja tehtäväpiiriä voidaan kuitenkin muuttaa valtion virkamieslaissa säädetyssä järjestyksessä. Akatemialain nojalla annetussa asetuksessa akatemian tulee varata säätiölle tilaisuus lausunnon antamiseen valmisteltaessa esitystä tällaisen viran alan muuttamisesta.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan edelleen säädettäväksi, että professorin ja apulaisprofessorin virat, jotka perustettiin akatemiaan silloin, kun akatemia siirtyi valtion omistukseen eli 1 päivästä elokuuta 1981, jäävät pysyvästi akatemiaan. Tämän estämättä akatemia saisi pykälän 2 momentin mukaan hankittuaan säätiön lausunnon asiasta muuttaa näiden virkojen opetusalaa ja tehtäväpiiriä sekä akatemian käytössä olevien määrärahojen puitteissa myös muuttaa apulaisprofessorin viran professorin viraksi.

8 luku. Muutoksenhaku

34 §. *Oikaisumenettely.* Eräisiin opiskelijoita koskeviin päätöksiin saisi hakea oikaisua yliopiston sisäisenä muutoksenhakekeinona. Nykyiseen tapaan asiasta säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

35 §. *Muutoksenhaku.* Nykyisten säännösten mukaan yliopistojen ja korkeakoulujen tekemistä päätöksistä on saanut hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa säädetään (154/1950), jollei laissa tai asetuksessa toisin säädetä. Laki muutoksenhausta hallintoasioissa on kumottu 1 päivänä joulukuuta 1996 voimaan tulleella hallintolainkäyttölaila (586/1996).

Koska hallitusmuodon 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi, yliopiston päätökseen on pääsääntöisesti saatava hakea muutosta valittamalla. Yliopiston päätöksellä tarkoitetaan kaikkien yliopiston hallintoelinten ja virkamiesten päätöksiä. Valitus tehtäisiin hallintolainkäyttölain mukaisesti lääninoikeudelle, jollei laissa toisin säädetä.

36 §. *Valituskiellot.* Voimassa olevissa yliopistoja ja korkeakouluja koskevissa säännöksissä on valituskielloita säädetty Helsingin yliopiston osalta laissa ja muiden korkeakoulujen osalta niitä koskevissa asetuksissa. Hallintolainkäyttölain tultua voimaan valitusoikeutta voidaan rajoittaa vain lain tasoisella säännöksellä. Valituskiellosta ei voida näin ollen enää säätää asetuksella. Ehdotetun pykälän mukaan valittaa ei saisi eräitä henkilövalintoja ja yliopiston sisäisiä yleisiä määräyksiä koskevista päätöksistä, koska ne eivät välittömästi koske yksilön oikeusturvaa. Nykyiseen tapaan ehdotetaan säädettäväksi, että valittaa ei saisi yliopiston apurahoja ja avustuksia koskevista päätöksistä, opiskelijaksi ottamista koskevaan oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä eikä päätöksestä, jolla opiskelijaa on rangaistu varoituksella opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvasta rikkomuksesta.

Opiskelijan määrääjäksi erottamista koskevista päätöksistä olisi valitusoikeus lääninoikeudelle. Lääninoikeuden päätöksestä ei saisi valittaa.

37 §. *Erottamispäätöksen täytäntöönpano.* Opiskelijan määrääjäksi erottamista koske-

va päätös voitaisiin panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei yliopisto tai lääninoikeus toisin määrää.

9 luku. Erinäiset säännökset

38 §. *Vaalikollegio.* Nykyisin rehtorin valitsee vaalikollegio, jonka kokoonpanosta on säädetty asianomaisen korkeakoulun hallintoasetuksessa. Lakiehdotuksen mukaan vaalikollegio vallitsisi rehtorin ja asettaisi ehdokkaat kanslerin nimittämiseksi. Kollegiossa olisivat edustettuina kaikki yliopiston henkilöryhmät. Kunkin ryhmän edustuksen tulee olla vähemmän kuin puolet vaalikollegion jäsenmäärästä. Tarkemmat säännökset vaalikollegiosta annettaisiin johtosäännössä. Ottaen huomioon edellä 12 §:n perusteluissa selostetun hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin Helsingin yliopistoa koskevan säännöksen ehdotetaan Helsingin yliopiston vaalikollegiosta säädettäväksi tarkemmin asetuksella.

39 §. *Harjoittelukoulu.* Yliopistoihin, joissa järjestetään opettajankoulutusta, kuuluu yksi tai kaksi harjoittelukoulua. Niissä annetaan peruskoulu- ja lukio-opetusta. Harjoittelukouluista säädetään nykyään harjoittelukouluissa (143/1985). Koska lainsäädäntöä on tarkoitus uudistaa siten, että perusopetusta ja lukiokoulutusta koskevia säädöksiä sovellettaisiin oppilaitoksen ylläpitäjästä riippumatta, harjoittelukoululaki kumottaisiin perusopetuslailla ja yliopistolakiin otettaisiin säännös harjoittelukouluista.

Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan yliopistoon kuuluvat kaikki sen opiskelijat. Koska sanotussa pykälässä opiskelijan käsitettä ei ole mitenkään määritelty tai rajattu, ehdotetaan harjoittelukoulun oppilaista säädettäväksi, että he eivät ole yliopistoon kuuluvia opiskelijoita.

Opetuksen järjestämisestä ja toiminnan lopettamisesta, laajentamisesta ja supistamisesta ehdotetaan nimenomaisesti säädettäväksi, että noudatetaan mitä muualla säädetään perusopetuksesta ja esiopetuksesta sekä lukiokoulutuksesta valtion oppilaitoksessa. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että toimintaa voidaan supistaa tai se voidaan lopettaa, kun tarve koulutuksen järjestämiseen vähenee tai loppuu. Harjoittelukoulussa olisi yliopiston asettama johtokunta ja harjoittelukoulun toiminnasta ja hallinnosta voitaisiin säätää asetuksella ja yliopisto voisi määrätä niistä johtosäännöllä.

Koulujen toiminnan jatkumista ja oppilaiden ottamista koskevat järjestelyt sisältyvät tämän lain voimaannpanosta annettavan lain voimaantulosäännöksiin.

40 §. *Lahjoitus- ja testamenttivarat ja niillä perustetut virat.* Yliopistojen oikeudesta ottaa vastaan lahjoitus- ja testamenttivaroja ehdotetaan säädettäväksi samoin kuin nykyisin. Lisäksi säädettäisiin nimenomaisesti, että näillä varoilla voidaan palkata henkilökuntaa ja perustaa virkoja. Näillä varoilla perustettuihin virkoihin kuuluvista oikeuksista ja velvollisuuksista säädettäisiin samoin kuin nykyään.

41 §. *Ylioppilaskunta ja osakunta.* Yliopiston opiskelijat muodostavat ylioppilaskunnan. Ylioppilaskuntaan kuulumisen olisi edelleen pakollista alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa varten opiskeleville. Ottaen huomioon opiskeluun liittyvän pakkojäsenyyden luonteen yksilön oikeuksien kannalta ylioppilaskuntaan kuulumisesta ehdotetaan säädettäväksi lailla. Tarkemmat säännökset ja määräykset ylioppilaskunnista annettaisiin asetuksella ja ylioppilaskunnan säännöillä.

Eräissä yliopistoissa toimii vapaaehtoisen jäsenyyteen perustuvia osakuntia. Helsingin yliopiston osalta osakunnat todetaan myös yliopistosta annetussa laissa ja Helsingin yliopiston ylioppilaskunnasta ja osakunnista annetussa asetuksessa (756/1972). Osakunnista on säädetty myös Kuopion yliopiston ylioppilaskunnasta ja osakunnista annetussa asetuksessa (334/1984) sekä teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunnasta ja osakunnasta annetussa asetuksessa (442/1972). Teknillisessä korkeakoulussa on vain yksi osakunta ja se on ruotsinkielinen. Muut yliopistoissa toimivat osakunnat ovat yhdistysmuotoisia. Suurimmassa osassa yliopistoja ja korkeakouluja ei opiskelijoiden keskuudessa ole lainkaan osakuntia. Ehdotetulla säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa nykyistä tilannetta, vaan osakuntien perustaminen olisi edelleenkin täysin vapaaehtoista.

Ylioppilaskuntien ja osakuntien asemaa on selvitetty yleisperustelujen kohdassa 3.2.

42 §. *Johtosäännöt.* Koska yliopistot ja korkeakoulut ovat sekä kooltaan että toiminnaltaan hyvin erilaisia on tarkoituksenmukaista, että ne mahdollisimman pitkälle saisivat päättää itse sisäisestä hallinnostaan ja sen järjestämisestä, päätöksenteostaan sekä muusta toiminnastaan. Tällä halutaan korostaa entisestään yliopistojen ja korkeakoulu-

jen itsemääräämisoikeutta ja niiden omaleimaisuuden säilyttämistä.

43 §. *Päätöksenteko.* Ehdotetun 1 momentin mukaan yliopiston monijäsenisessä hallintoelimessä muut kuin vaaliasiat ratkaistaan erimielisyyden sattuessa yksinkertaisella äänen enemmistöllä, ja äänen mennessä tasan voittaa se mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut. Säännöksellä tarkoitetaan niin sanottua parlamentaarista äänestystapaa, jossa useista ratkaisuehdotuksista äänestetään asettamalla aina kaksi ehdotusta vastakkain. Äänestettäessä viran täyttämistä tai opiskelijan kurinpitoa koskevasta asiasta noudatetaan kuitenkin samaa menettelyä kuin monijäsenisessä tuomioistuimessa eli niin sanottua kollegiaalista äänestystapaa.

Tieteellisen asiantuntemuksen turvaamiseksi opintosuoritusten arvostelussa ehdotetaan 2 momentissa säädettäväksi, että opintosuorituksen arvosteluun saavat osallistua vain ne jäsenet, joilla on samantasoinen opintosuoritus.

Pykälän 3 momentissa säädetään vaalista, johon säännöksessä rinnastetaan myös johonkin tehtävään määrääminen. Valittaessa tai määrättäessä yksi henkilö vaali toimitetaan enemmistövaalina, mutta valituksi tuleminen edellyttää yli puolta annetuista äänistä. Jos kukaan ei ensimmäisellä kerralla saa yli puolta äänistä, on toimitettava uusi vaali kahden eniten ääniä saaneen kesken.

Jos valittavia on useampia kuin yksi, on noudatettava suhteellista vaalitapaa. Tarkemmat määräykset suhteellisesta vaalitivasta annetaan johtosäännössä.

44 §. *Tarkemmat säännökset.* Tarkemmat säännökset yliopistoista annettaisiin asetuksella.

45 §. *Voimaannpano.* Lain voimaannpanosta säädettäisiin erillisellä lailla.

1.2. Laki yliopistolain voimaannpanosta

1 §. Pykälässä säädetään, yliopistolain voimaantulon ajankohta.

2 §. Säännöksessä luetellaan yliopistoista annetut lait ja näiden lakien voimaannpanosta annetut lait, jotka kumotaan yliopistolain tullessa voimaan.

3 §. Eräissä laeissa, joilla korkeakouluista annettuja lakeja on saatettu voimaan, on säännöksiä, joita on edelleen sovellettava, vaikka eri korkeakouluista annettujen lakien voimaannanolait kumoutuvatkin yliopistolain tullessa voimaan. Nämä edelleen sovelletta-

vat säännökset luetellaan tässä pykälässä. Helsingin yliopiston osalta säännöksissä säädetään henkilökohtaisten ylimääräisen professorin virkojen muuttumisesta alaltaan vaihtuviksi sopimuspalkkaisiksi viroiksi sitä mukaa kuin virat jäävät avoimiksi. Muiden yliopistojen osalta säännöksissä säädetään yksityisen korkeakoulun palveluksessa olleen henkilöstön aseman ja etujen turvaamisesta korkeakoulun siirryttyä valtion omistukseen.

4 §. Pykälän mukaan siinä mainitut kaksi asetusta jäävät edelleen voimaan, vaikka ne lait, joiden nojalla asetukset on annettu, kumoutuvat yliopistolain tullessa voimaan. Toisessa asetuksessa säädetään henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä ja toisessa fysiikan tutkimuslaitoksesta, joka toimii Helsingin yliopiston yhteydessä. Fysiikan tutkimuslaitos on nykyään Helsingin yliopiston ja Teknillisen korkeakoulun yhteinen laitos.

5 §. Pykälässä säädetään kanslerien ja rehtorien toimikausien jatkumisesta yliopistolain tultua voimaan.

6 §. Yliopistoihin kuuluvat harjoittelukoulu jatkatavat pykälän mukaan saman laajuisina kuin ne ovat yliopistolain tullessa voimaan, jollei toisin päätetä.

7 §. Koska yliopistossa käsiteltävänä olevassa asiassa toimivaltainen elin saattaa muuttua yliopistolain tullessa voimaan, säädetään asian siirtymisestä toiselle hallintoelimelle.

8 §. Voimaannpanolain täytäntöönpanosta voitaisiin tarvittaessa säätää asetuksella.

9 §. Pykälä koskee voimaannpanolain voimaantulon ajankohtaa sekä toimenpiteisiin ryhtymistä ennen voimaantuloa.

2. Tarkemmat säännökset

Yliopistolain nojalla on tarkoitus antaa kaikkia yliopistoja koskeva asetus sekä kaikkia ylioppilaskuntia koskeva asetus.

3. Voimaantulo

Yliopistoille on syytä varata riittävän pitkä aika hallintonsa uudistamista ja sen edellyttämää suunnittelu- ja valmistelutyötä varten. Tämän vuoksi ehdotetaan, että yliopistolaki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1998. Voimaannpanosta annettava laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin

voitaisiin kuitenkin ryhtyä jo ennen voimaantuloa.

4. Säättämjärjestys

Hallitusmuodon 77 §:n 1 momentin mukaan Helsingin yliopistolle pysytetään itsehallinto. Hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin mukaan uusia säännöksiä yliopiston järjestysmuodon perusteista annetaan lailla, mutta tarkemmat yliopistoa koskevat säännökset asetuksella.

Ehdotettuun yliopistolakiin on sisällytetty säännökset hallitusmuodon 77 §:n 2 momentissa edellytetyistä Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteista. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 6/1969 vp), joka koski hallituksen esitystä korkeakoulujen sisäisen hallinnon perusteista, todennut seuraavaa:

"Jotta Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteista sisältyisi lakiin hallitusmuodon mukaiset säännökset, olisi lain säännöksillä perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan määriteltävä, paitsi yliopiston tehtävä, sen hallintoelimet, niiden kokoonpano ja keskinäiset suhteet sekä miten niissä päätättävaltaa käytetään. Lisäksi olisi laissa oltava säännökset siitä, miten muutoksenhaku eri hallintoelinten päätöksistä on järjestetty, millaisia virkoja ja toimia yliopistossa voi olla ja miten ne täytetään sekä tarpeelliset määräykset yliopiston kielisuhteista. Edelleen olisi laissa myös määriteltävä, ketä kuuluu Helsingin yliopistoon."

Ehdotetun lain 41 §:n mukaan yliopiston opiskelijat muodostavat ylioppilaskunnan. Ylioppilaskuntaan kuulumisen olisi, kuten nykyisinkin, pakollista alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa varten opiskeleville. Ylioppilaskunta voisi ottaa jäsenikseen myös muita opiskelijoita, mutta heidän osaltaan ylioppilaskuntaan kuulumisen olisi edelleenkin vapaaehtoista. Nykyisin yliopistojen ylioppilaskunnista säädetään ylioppilaskunta-kohtaisissa asetuksissa. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnasta säädetään kuitenkin myös Helsingin yliopistosta annetun lain 36 §:ssä, jonka mukaan yliopiston opiskelijat muodostavat ylioppilaskunnan ja ylioppilaskunnalla on oikeus itsehallintoon siten kuin asetuksella säädetään.

Yhdistymisvapautta koskevan hallitusmuodon aiemmin voimassa olleen 10 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaisella oli oikeus perustaa yhdistyksiä. Pykälän 2

momentin mukaan säännöksiä näiden oikeuksien käyttämisestä annettiin lailla. Vaikuttuneen lainsäädäntökäytännön mukaan ylioppilaskunnista on kuitenkin voitu säätää asetuksilla hallitusmuodon sanotun säännöksen sitä estämättä. Tämä on todettu myös vuodelta 1972 olevassa eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 17/1972 vp), joka koski teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunnasta annetun asetuksen laillisuutta.

Vuoden 1995 elokuun alusta lukien voidaan tulleessa hallitusmuodon 10 a §:ssä on yhdistymisvapautta koskevaa säännöstä selvennetty siten, että siinä todetaan yhdistymisvapautteen sisältyvän oikeuden kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen. Tarkempia säännöksiä yhdistymisvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Hallituksen perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamista koskevassa esityksessä (HE 309/1993 vp) todetaan hallitusmuodon 10 a §:n 2 momentin osalta, että perustuslain turvaama yhdistymisvapaus koskee ensisijaisesti yhdistyslain (503/1989) tarkoittamia niin sanottuja aatteellisia yhdistyksiä. Ehdotus ei kuitenkaan estäisi vastaisuudessa perustamasta nykyiseen tapaan

lainsäädäntöteitse julkisoikeudellisia yhdistyksiä julkista tehtävää varten. Myös jäsenyydestä tällaisessa yhdistyksessä voitaisiin edelleen säätää laissa, mutta yhdistymisvapautta turvaavan perustuslain säännöksen voidaan tällöinkin katsoa puoltavan pidättyvää suhtautumista pakkojäsenyyteen.

Ylioppilaskunnat ovat osa yliopistoinstituutiota ja osallistuvat monien opiskelijoiden kannalta tärkeiden, luonteeltaan julkisoikeudellisten toimintojen ylläpitämiseen. Ne huolehtivat opiskelijoiden terveystalveluiden hoitamisesta osallistumalla ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön hallintoon. Ylioppilaskunnat ovat myös mukana opiskelija-asuntojen rakentamis-, korjaus- ja ylläpitotoiminnasta vastaavissa yhteisöissä. Sen lisäksi ylioppilaskunnat suurimmassa osassa korkeakouluja nimeävät opiskelijoita edustavat jäsenet korkeakoulujen hallintoelimiin.

Ehdotettu laki on laadittu siten, että se voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää suotavana, että asiasta hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Yliopistolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa tarkoitettuja yliopistoja ovat:

- 1) Helsingin yliopisto;
- 2) Joensuun yliopisto;
- 3) Jyväskylän yliopisto;
- 4) Kuopion yliopisto;
- 5) Lapin yliopisto;
- 6) Oulun yliopisto;

- 7) Tampereen yliopisto;
 - 8) Turun yliopisto;
 - 9) Vaasan yliopisto;
 - 10) Åbo Akademi;
 - 11) Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu;
 - 12) Tampereen teknillinen korkeakoulu;
 - 13) Teknillinen korkeakoulu;
 - 14) Helsingin kauppakorkeakoulu;
 - 15) Svenska handelshögskolan;
 - 16) Turun kauppakorkeakoulu;
 - 17) Kuvataideakatemia;
 - 18) Sibeliuksen Akatemia;
 - 19) Taideteollinen korkeakoulu; ja
 - 20) Teatterikorkeakoulu.
- Helsingin yliopistoon kuuluu erillisenä

ruotsinkielisenä yksikkönä Svenska social- och kommunalhögskolan.

2 §

Itsehallinto

Yliopistoilla on itsehallinto.

3 §

Yliopistoon kuuluminen

Yliopistoon kuuluvat sen opettajat, tutkijat, muu henkilökunta ja opiskelijat.

4 §

Tehtävät

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa.

Yliopistojen tulee pyrkiä keskenään yhteistyöhön siten, että niiden kesken vallitsee tarkoituksenmukainen työnjako. Åbo Akademi, Svenska handelshögskolan, Helsingin yliopisto, Teknillinen korkeakoulu, Sibelius-Akatemia, Taideteollinen korkeakoulu ja Teatterikorkeakoulu vastaavat siitä, että ruotsinkielistä taitavia henkilöitä voidaan kouluttaa riittävä määrä maan tarpeisiin.

Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

5 §

Arviointi

Yliopistojen tulee arvioida koulutustaan, tutkimustaan sekä taiteellista toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Yliopistojen on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.

Yliopiston tulee julkistaa järjestämänsä arvioinnin tulokset.

2 luku

Tutkimus ja opetus

6 §

Tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus

Yliopistoissa vallitsee tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus. Opettajan on kuitenkin noudatettava koulutuksen ja opetuksen järjestämisestä annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

Yliopistojen opetus on julkista. Perustelusta syystä pääsyä opetusta seuraamaan voidaan rajoittaa.

7 §

Tutkinnot ja muu koulutus

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on lukio-opintojen tai niitä vastaavan koulutuksen taso. Tieteellisen, taiteellisen ja ammatillisen jatkokoulutuksen pohjana on ylempi korkeakoulututkinto tai muu sitä tasoltaan vastaava koulutus.

Yliopistossa suoritettavista tutkinnoista säädetään tarkemmin asetuksella.

8 §

Opetuksen maksuttomuus

Korkeakoulututkintoon johtava opetus on opiskelijalle maksutonta.

Avoimen yliopisto-opetuksen ja täydennyskoulutuksen osalta noudatetaan, mitä valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla päätetään.

9 §

Opetus- ja tutkintokielet

Yliopiston opetus- ja tutkintokieli on suomi, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun, Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun opetus- ja tutkintokielet ovat

suomi ja ruotsi. Åbo Akademin ja Svenska handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi.

Yliopisto päättää muun kielen kuin opetus- ja tutkintokielensä käyttämisestä opetuksessa ja opintosuorituksissa.

3 luku

Organisaatio

10 §

Kansleri

Helsingin yliopistolla ja Åbo Akademiolla on kummallakin kansleri. Muilla yliopistoilla voi niiden niin tahtoessa olla kansleri, josta säädetään asetuksella. Kansleri voi olla kahden tai useamman yliopiston yhteinen.

Kansleri edistää tieteitä ja valvoo yliopiston yleistä etua ja toimintaa. Kansleri vahvistaa yliopiston johtosäännöt ja muut vastaavat yleiset määräykset. Kanslerin muista tehtävistä on voimassa, mitä muualla laissa ja asetuksessa säädetään.

Kanslerin tulee olla henkilö, joka on ansiokkaasti toiminut tieteen tai yliopistolaitoksen hyväksi. Kanslerin nimittää tasavallan presidentti viideksi vuodeksi kerrallaan valtioneuvoston esityksestä kolmesta yliopiston vaalikollegion asettamasta ehdokkaasta.

Åbo Akademin kanslerin kelpoisuudesta, toimikaudesta ja nimittämisestä sekä eräistä tehtävistä säädetään ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamisesta annetussa laissa (1354/1990).

11 §

Hallitus ja sen tehtävät

Yliopiston ylin päättävä hallintoelin on hallitus, jonka tehtävänä on kehittää yliopiston toimintaa sekä:

- 1) hyväksyä yliopiston taloutta ja toimintaa koskevat sekä muut laajakantoiset suunnitelmat;
- 2) päättää määrärahojen jakamisen suunta- viivoista;
- 3) antaa lausunnot yliopistoa koskevissa periaatteellisesti tärkeissä asioissa; sekä
- 4) hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat määräykset.

Hallituksen muista tehtävistä voidaan säätää asetuksella ja määrätä yliopiston sisäisillä määräyksillä.

12 §

Hallituksen kokoonpano

Hallituksen puheenjohtajana toimii rehtori. Hallituksessa tulee olla lisäksi edustettuina ryhmittäin:

- 1) yliopiston professorit ja apulaisprofessorit;
- 2) muut opettajat ja tutkijat sekä muu henkilöstö; ja
- 3) opiskelijat.

Kustakin I momentissa tarkoitettusta ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet hallituksen koko jäsenmäärästä. Hallituksen jäsenillä voi olla varajäseniä.

Hallituksen jäsenten kokonaismäärästä ja I momentissa tarkoitettuihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä päätetään johtosäännössä. Johtosäännössä voidaan myös päättää, että hallituksen jäsenistä enintään kolmannes voidaan valita henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita.

Helsingin yliopiston osalta 3 momentissa tarkoitetuista asioista säädetään asetuksella.

13 §

Rehtori ja vararehtori

Rehtori johtaa yliopiston toimintaa sekä käsittelee ja ratkaisee yliopiston yleistä hallintoa koskevat asiat, jollei laissa, asetuksessa tai yliopiston sisäisissä määräyksissä toisin säädetä tai määrätä.

Rehtori valitaan viideksi vuodeksi kerrallaan. Rehtorin valitsee yliopiston vaalikollegio. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon tai että hänet on nimitetty jonkin yliopiston professorin virkaan. Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi voidaan kuitenkin valita myös apulaisprofessorin, yliasistentin tai lehtorin virkaan nimitetty henkilö.

Yliopistossa voi olla yksi tai useampia vararehtoreita sen mukaan kuin yliopiston hallitus päättää.

14 §

Opetuksen, tutkimuksen ja palvelutoimintojen organisaatio

Yliopiston hallitus päättää yliopiston ja kaantumisesta tiedekuntiin tai muihin yksiköihin sekä näiden alaisiin laitoksiin tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten.

Yliopistossa voi olla opetuksen ja tutkimuksen hallintoa varten koko yliopistolle yhteinen monijäseninen hallintoelin, josta hallitus päättää. Hallintoelimen kokoonpanon osalta on voimassa, mitä 12 §:n 1—3 momentissa säädetään hallituksesta.

Yliopistossa voi olla erillisiä laitoksia, jotka eivät kuulu 1 momentissa tarkoitettuihin yksiköihin tai laitoksiin. Niiden muodostamisesta päättää yliopiston hallitus.

Yliopistoilla voi olla yhteisiä yksiköitä toisten yliopistojen sekä muiden laitosten ja yhteisöjen kanssa. Niiden hallinnosta säädetään tarvittaessa asetuksella.

15 §

Yliopiston yksiköiden hallinto

Tiedekunnan tai muun 14 §:n 1 momentissa tarkoitettun yksikön toimintaa johtaa dekaani tai muu johtaja. Lisäksi yksikössä on monijäseninen hallintoelin. Hallintoelimen kokoonpanon osalta on voimassa, mitä 12 §:n 1—3 momentissa on säädetty hallituksesta.

Tiedekunnan tai muun 1 momentissa tarkoitettun yksikön monijäseninen hallintoelin valitsee dekaanin tai muun johtajansa yksikön professorien ja apulaisprofessorien joukosta.

Erillisen laitoksen hallinnosta määrätään johtosäännössä. Laitoksen monijäsenisen hallintoelimen jäseniksi voidaan valita henkilöitä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita.

4 luku

Henkilöstö ja virkakieli

16 §

Henkilöstön rakenne

Yliopistossa on professorin virkoja. Lisäksi on muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä

sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten.

Nimittämisestä professorin ja apulaisprofessorin virkaan säädetään erikseen.

17 §

Virkakieli ja kielitaitovaatimukset

Yliopiston virkakieli on suomi. Åbo Akademin ja Svenska handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin virkakieli on ruotsi.

Jokaisella on kuitenkin oikeus omassa asiassaan käyttää suomea tai ruotsia ja saada toimituskirja käyttämällään kielellä.

Opettajilta, tutkijoilta ja muilta virkamiehiltä vaadittavasta suomen ja ruotsin kielen taidosta säädetään asetuksella sen estämättä, mitä valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (149/1922) säädetään. Åbo Akademin opettajalta vaadittavasta kielitaidosta säädetään jäljempänä tässä laissa.

5 luku

Opiskelijat

18 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Yliopisto voi rajoittaa opiskelijoiden määrää. Opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan.

Silloin kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

Opiskelijavalinta voidaan järjestää yliopistojen yhteishaun pohjalta.

Opiskelijoiden ottamisesta säädetään tarkemmin asetuksella.

19 §

Opiskelijan kurinpito

Opiskelijaa, joka on yliopiston piirissä

syyllystynyt opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikkomukseen, voidaan kurinpidollisesti rangaista varoituksella tai erottamalla määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Menettelytavasta säädetään asetuksella.

6 luku

Erityissäännökset Helsingin yliopistosta

20 §

Kanslerin puhevalta valtioneuvostossa

Helsingin yliopiston kanslerilla on oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa valtioneuvostossa käsiteltäessä Helsingin yliopistoa koskevia asioita

21 §

Konsistori

Helsingin yliopiston hallituksesta käytetään nimitystä konsistori.

Konsistorin oikeudesta antaa lausunto ennen yliopistoa koskevien lakien ja asetusten antamista säädetään hallitusmuodon 77 §:n 2 momentissa.

22 §

Tiedekunnan tai vastaavan yksikön monijäsenisen hallintoelimen tehtävät

Hallintoelimen tehtävänä on:

- 1) kehittää opetusta ja tutkimusta;
- 2) tehdä ehdotukset toiminta- ja taloussuunnitelmaksi sekä työarvioiksi ja päättää määrärahojen jakamisen perusteista;
- 3) käsitellä professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämistä koskevat asiat;
- 4) käsitellä väitöskirjaa ja liseniaatin tutkimusta koskevat asiat; sekä
- 5) käsitellä ja ratkaista muut asiat, jotka asetuksella säädetään tai johtosäännöllä määrätään hallintoelimen käsiteltäviksi ja ratkaistaviksi.

23 §

Ruotsinkielinen opetus ja vararehtori

Helsingin yliopistossa on ruotsinkielistä opetusta varten vähintään 27 professorin vir-

kaa asetuksella säädettyillä aloilla.

Yliopistossa on lautakunta ruotsinkielisen opetuksen kehittämistä ja yhteensovittamista varten.

Yhden vararehtorin tulee olla ruotsinkielistä opetusta varten perustettuun virkaan nimetty professori, jollei tällaiseen virkaan nimetty henkilö ole rehtorina.

24 §

Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan

Helsingin yliopiston Social- och kommunalhögskolanista säädetään asetuksella ja määrätään asetuksen nojalla johtosäännössä.

Yksikön virat eivät sisälly 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin virkoihin.

25 §

Kansalliskirjasto

Helsingin yliopiston kirjasto toimii Suomen kansalliskirjastona. Sen tehtävistä on myös voimassa, mitä vapaakappalelaissa (420/1980) säädetään.

26 §

Ruotsin kieltä taitavien henkilöiden koulutus

Otettaessa opiskelijoita niille aloille, joiden opetusta annetaan ruotsiksi vain Helsingin yliopistossa, on huolehdittava siitä, että ruotsin kieltä taitavia henkilöitä voidaan kouluttaa riittävä määrä maan tarpeisiin. Yliopisto voi varata osuuden aloituspaikoista ruotsin kieltä taitaville pyrkijöille.

27 §

Helsingin yliopiston oikeudet ja omaisuus

Helsingin yliopistolla on oikeus yhden apteekin pitämiseen Helsingin kaupungissa. Yliopistolla on edelleen myös ne muut oikeudet, etuudet ja vapaudet sekä se omaisuus ja ne tulot, jotka sillä on tämän lain voimaan tullessa.

Yliopiston 1 momentissa tarkoitettuja varoja sekä lahjoitus- ja testamenttivaroja hoidetaan erillään valtion työarviossa yliopistolle myönnettyistä varoista. Varojen hoidosta päättää konsistori. Yliopisto tekee omissa

nimissään näitä varoja koskevat oikeustoimet ja käyttää niiden osalta puhevaltaa tuomioistuimissa ja viranomaisissa.

Yliopisto on 1 momentissa tarkoitettujen varojen osalta vapaa veroista ja valtiolle maksettavista maksuista, jollei laissa jonkin veron tai maksun osalta toisin säädetä.

28 §

Valtakunnanoikeuden jäsenen valinta

Kun valtakunnanoikeuden jäseneksi ja varajäseneksi valitaan lainoppinut professori valtakunnanoikeudesta annetun lain (273/1922) 1 §:n 2 momentin mukaan, oikeustieteellisen tiedekunnan muodostavat virkaan nimitetyt Helsingin yliopiston oikeustieteen professorit.

7 luku

Erityissäännökset Åbo Akademiasta

29 §

Erityistehtävät

Åbo Akademin, jäljempänä akatemia, tulee erityisesti tyydyttää ruotsinkielisen väestön koulutus- ja tutkimustarpeita sekä toiminnassaan ottaa huomioon maan kaksikielisyys.

Åbo Akademin Vaasassa toimivat yksiköt muodostavat yhdessä Österbottens högskolan, jonka yhteisiä toimintoja johtaa monijäseninen hallintoelin.

30 §

Opettajalta vaadittava kielitaito

Akatemian opettajan virkaan vaaditaan täydellinen ruotsin kielen taito ja kyky ymmärtää suomen kieltä. Akatemia päättää ruotsin ja suomen kielen taidosta, joka tällaiseen virkaan vaaditaan ulkomaalaiselta tai Suomen kansalaiselta, joka ei ole syntyperäinen.

Akatemiassa on kielilautakunta, jolle 1 momentissa tarkoitettu ruotsin kielen taito voidaan osoittaa.

31 §

Opiskelijoilta vaadittava kielitaito

Opiskelijaksi pääsy akatemiaan edellyttää, että hakijalla on riittävä ruotsin kielen taito opintojen harjoittamiseen tällä kielellä, jollei akatemia toisin päättä.

32 §

Omaisuus

Akatemialla on oikeus ottaa vastaan omaisuutta nimiinsä ja käyttää sitä toimintaansa. Akatemia tekee omissa nimissään tätä omaisuutta koskevat oikeustoimet sekä käyttää sen osalta puhevaltaa tuomioistuimissa ja viranomaisissa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua omaisuutta hoidetaan erillään valtion talousarviossa akatemialle myönnettyistä varoista.

33 §

Eräitä virkoja koskevat säännökset

Professorin ja apulaisprofessorin virat, jotka perustettiin akatemiaan 1 päivästä elokuuta 1981 lukien, jäävät akatemiaan pysyvästi.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, akatemia saa hankittuaan Stiftelsen för Åbo Akademi -nimisen säätiön lausunnon asiasta muuttaa näiden virkojen opetusala ja tehtäväpiiriä sekä akatemian käytössä olevien määrärahojen puitteissa myös muuttaa apulaisprofessorin viran professorin viraksi.

8 luku

Muutoksenhaku

34 §

Oikaisumenettely

Opiskelijaksi hakenut henkilö saa hakea yliopistolta kirjallisesti oikaisua opiskelijaksi ottamista koskevaan päätökseen. Opiskelija saa hakea oikaisua opintosuorituksen arvosteluun ja eräisiin muihin opintoja koskeviin päätöksiin, joista säädetään asetuksella.

Oikaisumenettelystä säädetään tarkemmin asetuksella.

35 §

Muutoksenhaku

Yliopiston päätökseen haetaan muutosta valittamalla lääninoikeudelta niin kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin säädetä.

36 §

Valituskiellot

Yliopiston päätökseen, joka koskee kanslerin, rehtorin, vararehtorin, yksikön johtajan ja monijäsenen hallintoelimen puheenjohtajan tai jäsenen valintaa taikka johtosääntöä tai muuta yleistä määräystä, ei saa hakea muutosta valittamalla. Valittaa ei saa myöskään apurahaa tai avustusta koskevasta päätöksestä, 34 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä eikä päätöksestä, jolla opiskelijaa on rangaistu varoituksella.

Lääninoikeuden päätökseen, joka koskee opiskelijan erottamista määräajaksi, ei saa hakea muutosta valittamalla.

37 §

Erottamispäätöksen täytäntöönpano

Opiskelijan määräaikaista erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei yliopisto tai lääninoikeus toisin määrää.

9 luku

Erinäiset säännökset

38 §

Vaalikollegio

Vaalikollegiossa tulee olla professoreiden, apulaisprofessoreiden, muiden opettajien ja tutkijoiden, muun henkilöstön sekä opiskelijoiden edustajia. Vaalikollegion kokoonpanon osalta on lisäksi voimassa, mitä 12 §:n 2 momentissa säädetään.

Tarkemmat määräykset vaalikollegion jäsenistä ja valinnasta annetaan johtosäännössä, Helsingin yliopiston vaalikollegiosta kuitenkin asetuksella.

39 §

Harjoittelukoulu

Yliopistoon voi kuulua opetusharjoittelua ja opettajankoulutuksen kehittämistä varten tarvittavia harjoittelukouluja, joissa voidaan järjestää perusopetusta ja esiopetusta sekä lukiokoulutusta. Harjoittelukoulun oppilaat eivät ole yliopistoon kuuluvia opiskelijoita.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen opetuksen järjestämisessä ja toiminnan lopettamisessa noudatetaan, mitä muualla säädetään perusopetuksesta, esiopetuksesta ja lukiokoulutuksesta valtion oppilaitoksessa. Samoja säännöksiä noudatetaan päätettäessä harjoittelukoulun laajentamisesta käsittämään entistä useammille ikäkausille tarkoitettua opetusta ja koulutusta sekä koulun toiminnan vastaavasta supistamisesta. Toimintaa voidaan supistaa tai se voidaan lopettaa, kun tarve koulutuksen järjestämiseen vähenee tai loppuu.

Harjoittelukoulussa on yliopiston asettama johtokunta.

Harjoittelukoulun toiminnasta ja hallinnosta voidaan säätää tarkemmin asetuksella, ja yliopisto antaa niistä määräyksiä johtosäännöllä.

40 §

Lahjoitus- ja testamenttivarat ja niillä perustetut virat

Yliopistolla on oikeus ottaa vastaan lahjoitus- ja testamenttivaroja. Näillä varoilla voidaan myös palkata henkilökuntaa ja perustaa virkoja.

Lahjoitus- ja testamenttivaroilla perustettuun virkaan kuuluvat samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muuhun vastaavaan virkaan.

41 §

Ylioppilaskunta ja osakunta

Kaikki yliopiston opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, kuuluvat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunta voi hyväksyä jäsenikseen myös muita yliopiston opiskelijoita.

Ylioppilaskunnalla on itsehallinto. Tarkemmat säännökset ja määräykset ylioppilaskunnasta annetaan asetuksella ja ylioppilaskunnan säännöillä.

Opiskelijoiden keskuudessa voi toimia osakuntia, joista tarvittaessa säädetään asetuksella.

42 §

Johtosäännöt ja määräykset

Johtosäännössä määrätään hallintoelinten toimivallasta, tehtävistä, toimikaudesta, jäsenmäärästä, jäsenten valinnasta, henkilökunnan nimittämisestä ja ottamisesta sekä yliopiston muusta hallinnosta, jollei näistä asioista säädetä laissa tai asetuksessa.

Yliopisto voi määrätä johtosäännöllä tai muilla määräyksillä myös muista kuin 1 momentissa mainituista sisäisistä asioistaan, jollei niistä säädetä muualla laissa tai asetuksessa.

43 §

Päätöksenteko

Monijäsenisessä hallintoelimessä päätetään muut kuin 3 momentissa tarkoitetut asiat erimielisyyden sattuessa yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänen mennessä tasan voittaa mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut. Äänestettäessä viran täyttämistä tai

opiskelijan kurinpitoa koskevasta asiasta noudatetaan kuitenkin samaa menettelyä kuin monijäsenisessä tuomioistuimessa.

Opintosuorituksen arvosteluun saavat osallistua vain ne jäsenet tai varajäsenet, joilla on samantasoinen opintosuoritus.

Jos valitaan tai määrätään yksi henkilö, vaali toimitetaan enemmistövaalina. Jos kukaan ei ensimmäisellä kerralla saa enempää kuin puolet annetuista äänistä, toimitetaan uusi vaali kahden eniten ääniä saaneen kesken. Kun valittavia tai määrättäviä on useampia kuin yksi, noudatetaan suhteellista vaalitapaa. Jos äänet menevät tasan, sekä enemmistövaalin että suhteellisen vaalin tulos ratkaistaan arvalla.

44 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

45 §

Voimaanpano

Tämän lain voimaanpanosta säädetään erikseen lailla.

2.

Laki**yliopistolain voimaanpanosta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yliopistolaki (/) tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1998.

Ennen yliopistolain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2 §

Yliopistolain tullessa voimaan kumotaan

seuraavat lait, niistä muut kuin 2, 10, 12, 14, 16, 21, 23, 25, 27, 29 ja 32 kohdassa mainitut lait niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen:

1) Helsingin yliopistosta 24 päivänä toukokuuta 1991 annettu laki (854/1991);

2) Helsingin yliopistosta annetun lain voimaanpanosta 24 päivänä toukokuuta 1991 annettu laki (855/1991);

3) Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan -nimisestä yksiköstä 6 päivänä tammikuuta 1984 annettu laki (6/1984);

4) Joensuun yliopistosta 21 päivänä tammikuuta 1983 annettu laki (128/1983);

5) Jyväskylän yliopistosta 19 päivänä joulukuuta 1980 annettu laki (899/1980);

6) Kuopion yliopistosta 21 päivänä tammikuuta 1983 annettu laki (129/1983);

7) Lapin yliopistosta 21 päivänä joulukuuta 1990 annettu laki (1202/1990);

8) Oulun yliopistosta 22 päivänä joulukuuta 1983 annettu laki (1033/1983);

9) Tampereen yliopistosta 25 päivänä toukokuuta 1973 annettu laki (445/1973);

10) Tampereen yliopistosta annetun lain voimaansaattamisesta 25 päivänä toukokuuta 1973 annettu laki (446/1973);

11) Turun yliopistosta 29 päivänä joulukuuta 1973 annettu laki (1030/1973);

12) Turun yliopistosta annetun lain voimaansaattamisesta 29 päivänä joulukuuta 1973 annettu laki (1031/1973);

13) Vaasan yliopistosta 28 päivänä joulukuuta 1990 annettu laki (1357/1990);

14) Vaasan kauppakorkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta 14 päivänä tammikuuta 1977 annettu laki (64/1977);

15) Åbo Akademi -nimisestä yliopistosta 30 päivänä joulukuuta 1980 annettu laki (1057/1980);

16) Åbo Akademi -nimisestä yliopistosta annetun lain voimaansaattamisesta 30 päivänä joulukuuta 1980 annettu laki (1058/1980);

17) Lappeenrannan teknillisestä korkeakoulusta 26 päivänä heinäkuuta 1985 annettu laki (686/1985);

18) Tampereen teknillisestä korkeakoulusta 26 päivänä heinäkuuta 1985 annettu laki (685/1985);

19) Teknillisestä korkeakoulusta 26 päivänä heinäkuuta 1985 annettu laki (684/1985);

20) Helsingin kauppakorkeakoulusta 29 päivänä joulukuuta 1973 annettu laki (1032/1973);

21) Helsingin kauppakorkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta 29 päivänä joulukuuta 1973 annettu laki (1033/1973);

22) Svenska handelshögskolan -nimisestä korkeakoulusta 3 päivänä heinäkuuta 1974 annettu laki (582/1974);

23) svenska handelshögskolan nimisestä korkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta 3 päivänä heinäkuuta 1974 annettu

laki (583/1974);

24) Turun kauppakorkeakoulusta 27 päivänä elokuuta 1976 annettu laki (707/1976);

25) Turun kauppakorkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta 27 päivänä elokuuta 1976 annettu laki (708/1976);

26) kuvataideakatemiasta 8 päivänä helmikuuta 1985 annettu laki (175/1985);

27) kuvataideakatemiasta annetun lain voimaansaattamisesta 8 päivänä helmikuuta 1985 annettu laki (176/1985);

28) Sibelius-Akatemiasta 28 päivänä joulukuuta 1979 annettu laki (1068/1979);

29) Sibelius-Akatemiasta annetun lain voimaansaattamisesta 28 päivänä joulukuuta 1979 annettu laki (1069/1979);

30) taideteollisesta korkeakoulusta 19 päivänä tammikuuta 1973 annettu laki (52/1973);

31) teatterikorkeakoulusta 26 päivänä tammikuuta 1979 annettu laki (87/1979); ja

32) teatterikorkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta 26 päivänä tammikuuta 1979 annettu laki (88/1979).

3 §

Kumotuissa laeissa olevia seuraavia säännöksiä sovelletaan kuitenkin edelleen:

1) Helsingin yliopistosta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3 §:n 2 ja 3 momentti sekä 6 ja 11 §;

2) Tampereen yliopistosta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—5 §;

3) Turun yliopistosta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—5 §;

4) Vaasan kauppakorkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—5 §;

5) Åbo Akademi -nimisestä yliopistosta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—6 §;

6) Helsingin kauppakorkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—5 §;

7) svenska handelshögskolan nimisestä korkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—5 §;

8) Turun kauppakorkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—5 §;

9) kuvataideakatemiasta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—5 §;

10) Sibelius-Akatemiasta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—5 §; ja

11) teatterikorkeakoulusta annetun lain voimaansaattamisesta annetun lain 3—5 §.

4 §

Seuraavat asetukset jäävät edelleen voimaan:

1) korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä annettu asetukset (309/1993); ja

2) fysiikan tutkimuslaitoksesta annettu asetukset (561/1996).

5 §

Kanslerit, jotka on nimitetty 2 §:ssä mainittujen säädösten mukaan, jatkavat tehtävissään toimikautensa loppuun, jollei asetuksella toisin säädetä.

Rehtorit ja vararehtorit, jotka on valittu 2 §:ssä mainittujen säädösten mukaan, jatkavat tehtävissään toimikautensa loppuun.

6 §

Yliopistoissa ovat ne harjoittelukoulut, jotka niissä ovat yliopistolain voimaan tullessa, jollei toisin päätetä. Kussakin harjoit-

telukoulussa järjestetään perusopetusta ja esiopetusta sekä lukiokoulutusta kuten yliopistolain voimaan tullessa, jollei toisin päätetä.

7 §

Jos asian käsittely on kesken yliopistolain tullessa voimaan, jatkotoimet siirtyvät sille hallintoelimelle, jolle asia yliopistolain tai sen nojalla annettavan asetuksen taikka yliopiston sisäisten määräysten mukaan kuuluu.

8 §

Tämän lain täytäntöönpanosta säädetään tarvittaessa asetuksella.

9 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1997 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä toimenpiteisiin sen täytäntöönpanemiseksi.

Helsingissä 31 päivänä tammikuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Opetusministeri *Olli-Pekka Heinonen*

